

Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Katedra žurnalistiky

**Historická rešerše investigativní sekce MF Dnes od
jejího založení do 31. 12. 2013
Historical research of MF Dnes investigative
department since beginning to 31. 12. 2013**

Bakalářská diplomová práce

Lucie SEJÁKOVÁ

Vedoucí práce: PhDr. Petr Orság, Ph.D.

Olomouc 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně pouze s použitím literatury a zdrojů uvedených v jejich seznamu. Tato práce obsahuje 73 506 znaků.

V Olomouci dne 20. dubna 2015

.....

Lucie Sejáková

Poděkování

Děkuji všem, kteří pomohli vzniku této práce, zejména PhDr. Petru Orságovi, Ph.D. za vedení a rady v průběhu jejího vzniku.

Anotace

Tato bakalářská práce pojednává o investigativní žurnalistice v českém mediálním prostředí. Práce postupuje od nejširšího pojmu informace, přes pojmy informační společnost, žurnalistika, investigativní žurnalistika, investigativní žurnalistika v nejužším slova smyslu. Investigativní žurnalistika je vymezena také etickými i právními normami. Bakalářská práce rešeršuje aféru Watergate jako dokonalou podobu investigativní žurnalistiky v nejužším slova smyslu a komparuje s ní tři kauzy zakládajících členů investigativní sekce Mladé Fronty Dnes.

Klíčová slova

Investigativní žurnalistika, novinářská etika, investigativní žurnalistika a právo, kauzy investigativní žurnalistiky, Vít Bárta, ABL, Pandury, Martin Kocourek.

Summary

This thesis deals with investigative reporting in the Czech media environment. This work proceeds from the broadest concept information through information society, journalism, investigative journalism to investigative journalism in the nearest meaning. The concept of investigative journalism is also defined by ethical standards and law. The thesis researches The Watergate affair as a perfect form of investigative journalism in the nearest meaning and compares three affairs written by the founding members of Mladá Fronta Dnes investigative department.

Key words

Investigative journalism, ethical standards in journalism, investigative journalism and law, investigative journalism affairs, Vít Bárta, ABL, Pandurs, Martin Kocourek

Obsah

Úvod.....	7
1. Koncept informace	9
1.1 Informační společnost	10
2. Vymezení pojmu žurnalistika.....	12
2.1 Žurnalistika jako povolání.....	12
2.2 Historie žurnalistiky	13
2.3 Vymezení investigativní žurnalistiky	13
2.3.1 Historie investigativní žurnalistiky.....	15
2.4 Česká investigativní žurnalistika	17
2.4.1 Investigativní buňka Mladé Fronty DNES	18
4. Etika.....	20
4.1 Žurnalistická etika	20
5. Zdroje informací v investigativní žurnalistice.....	22
5.1 Rešerše a rešeršování.....	22
5.2 Otevřené zdroje informací.....	23
5.4 Další zdroje informací	23
6. Právní aspekty investigativní žurnalistiky	25
7. Kritéria hodnocení investigativních kauz investigativní buňky MF DNES na základě kauzy Watergate	27
8. Kauza Kocourek	36
9. Kauza Pandury	39
10. Kauza superguru Bárta	43
Závěr.....	46
Seznam použité literatury	48
Přílohy	53

Úvod

Investigativní žurnalistika je vrcholem novinářského „poslání“, dá-li se o něčem takovém v soudobém kontextu mluvit. Onen princip „hlídacích psů demokracie“ je naplňován právě investigativní novinářinou, jakousi finální a ideální podobou práce žurnalisty, kterou se realizuje jednak služba veřejnosti, jež by měla média vykonávat, jednak je z ekonomických i sociálních důvodů důležitá a výhodná i pro samotné médium.

Periodika, televizní stanice, internetové portály, rozhlasové stanice investují nemalé množství finančních prostředků, času, energie i lidských zdrojů do objasňování, odhalování, vyšetřování a rozkrývání, přičemž úspěch na tomto poli zajišťuje prestiž a dominanci na trhu a s ní i vyšší poslechovost, sledovanost, prodej, zájem inzerentů atd.

V českém prostředí můžeme sledovat rozvoj moderní investigativní žurnalistiky přibližně od začátku devadesátých let minulého století, tedy od pádu komunistického režimu. Podobný trend lze ostatně vysledovat ve všech pototalitních státech východního bloku. Do té doby byla média regulována, kontrolována a cenzurována vládními kruhy jednotlivých států a o jakékoli svobodě projevu nebo odkrývání kauz či nekalých praktik například v politice či byznysu nemohla být vůbec řeč.

Zatímco od devadesátých let do velmi nedávné minulosti stály na špici investigativní novinářiny soukromá média, pro která byla investigace, když ne přímo nezbytná, tak alespoň výhodná, v současnosti můžeme pozorovat proces jakési monopolizace mediálního trhu na českém prostředí a jeho provázanost s politickou sférou a vládními kruhy.

Hlavními českými investigativními médii se tak stávají nová často pouze internetová „nezávislá“ média a média veřejnoprávní. Jestli se tato média osvědčí jako nejvhodnější pro roli hlídacích psů demokracie, ukáže až čas. Tato práce se však bude věnovat investigativní žurnalistice ve vrcholné formě, přinejmenším v českém kontextu. Právě proto byla zvolena za cíl komparace investigativních kauz tzv. investigativní buňky Mladé Fronty DNES s ideálním a prvním případem všech investigativních kauz moderní novinářiny, aférou Watergate.

Protože při svém založení čítalo investigativní oddělení Mladé Fronty DNES tři členy Jaroslava Kmentu, Janu Klímovou a Janka Kroupu, za každého z nich bude vybrána jedna kauza (dle dále specifikovaných důvodů) a bude poměřena optikou investigativní žurnalistiky v nejužším slova smyslu a tím porovnána s aférou Watergate, z níž tato optika vyplývá.

Analýze budou v této práci podrobeny tři mediální kauzy zakládajících členů investigativního oddělení MF Dnes. *„Kauza představuje časově ohraničené významné*

*události publikované o sledovaném subjektu v médiích.*¹ V kauzách bude zohledněna také práce investigativního novináře, jeho postupy, zdroje, posuzování podle Greenových, doplněných o aktuálnost od Orsága, a Šmídových kritérií.

Všechny články, podrobené zkoumání, byly uveřejněny v Mladé Frontě Dnes v letech odpovídajících trvání investigativní buňky s jejími zakládajícími členy. Pro vyhledání příslušných článků byla použita internetová databáze Anopress.cz.

V rámci lepšího porozumění tématu investigativní žurnalistiky byly pořizeny dva rozhovory- s Jaroslavem Kmentou a Tomášem Lysoňkem. Oba rozhovory byly kvůli časovým důvodům žurnalistů realizované pomocí emailové komunikace.

Cílem práce tak bude ukázat, zda se v českém prostředí vznikla investigativní kauza nebo přinejmenším, zda investigativní buňka MF DNES, kdy zpracovala případ, který se charakteristik, dá za investigativní novinářinu považovat.

¹ „Metodika mediálních analýz.“ Mediainfo.cz, 5. 1. 2004 (online). Dostupné z: <http://www.mediainfo.cz/metodiky/342.html> [cit. 5. 2. 2015]

1. Koncept informace

Má-li práce operovat s pojmy jako „informační společnost“ nebo i „informace“, které jsou vlastně hlavním materiálem práce žurnalisty, bude třeba definovat, jak pojem „informační společnost“ tak i pojem „informace“.

Mohou být nalezeny desítky a stovky definic informace, protože se proměňuje dle potřeb rozličných lidských činností, profesí a potřeb. O jednu stálou vše vystihující vymezení pojmu se pokoušeli mnozí. Pro potřeby práce však budou užity a zohledněny ty, které mají relevanci ve vztahu k žurnalistice a které k ní povedou nejkratší cestou.

Cejpek uvádí čtyři základní významy výrazu informace

1. *Entropie, tj. míra organizace v systému*
2. *Psychofyzilogický jev a proces v lidském věděni*
3. *Signály, impulsy a obrazy, kolující v technických zařízeních*
4. *Výraz různorodosti v objektech a procesech živé, příp. neživé přírody.²*

Snad ve všech uvedených případech jde pojem informace zaměnit za výraz více se hodící danému oboru lidské činnosti: zpráva, sdělení, vjem, komunikace. Koncept informace se tak definuje danými obory.

Logicky se práce bude opírat především o lingvistické pojetí a ekonomické pojetí, i přesto, že v žurnalistice jako takové není informace jen zpráva důležitá k rozhodnutí ohledně prodeje/nákupu zboží, ale sama se stává komoditou.

Pro co nejkonkrétnější zpřesnění pojmu ještě bude užito specifických charakteristik informace, na které upozorňuje Rudolf Vlasák

- *Nehmotnost, nezávislost na metodách jejich šíření*
- *Možnost simultánního využívání více osobami*
- *Nekonečná reproduktovatelnost*
- *Možnost zastarání, ale nemožnost vyčerpání jako zdroje*
- *Neexistence žádné známé jednotky informace, která by byla ekonomicky měřitelná*
- *Ekonomická hodnota spočívající pouze v jejích reálných či potencionálních účincích³*

² Cejpek 2005, str. 233

³ Vlasák 2001, str. 194

1.1 Informační společnost

Žijeme v informační společnosti, kde je nejcennějším zdrojem právě informace, která se stala i nejcennějším ekonomickým artiklem a ukazatelem směnné hodnoty. Jednu z prvních hlubokých reflexí nové doby publikoval německý teolog a filozof Romano Guardini už v roce 1950. Dospěl k závěru, že po středověku a novověku přichází další fundamentálně nová éra, která dosud nemá název⁴. Názvů nové éry bylo od té doby navrženo mnoho. Vedle běžně užívaných označení typu postindustriální společnost patří k propracovanějším koncepcím označení postmoderní doba (Lyotard 1979), věk Vodnáře (Ferguson 1980) a jistým typem označení se stal i název hnutí New Age, resp. hnutí New Age označuje současnost jako věk Vodnáře zvěstující změnu.

Nový pohled přinesl kanadský sociolog Marshall McLuhan v knize Gutenbergova galaxie (McLuhan 1962), když na základě analýzy komunikačních médií odlišil společnost písma a moderní společnost, charakterizovanou rozvojem audiovizuálních médií. Mezilidská komunikace se tak dostala mezi důležité pojmy, na jejichž základu lze smysluplně popisovat vývoj lidské společnosti.

Další krok tímto směrem pak učinil americký sociolog Daniel Bell, který ohlašoval počátek nové postindustriální éry, jejíž podstatou je posun hodnotových priorit od hodnot materialistických (ekonomická prosperita, hmotné zabezpečení, sociální pořádek) k hodnotám postmaterialistickým (Bell 1973). Postindustriální informační společnost bude podle Bella orientována především na znalosti a vědění a přístup k informacím bude hrát typově stejnou roli jako v industriální společnosti hmotné statky a výrobní prostředky.⁵

Obsah tohoto pojmu, jak jej definuje teorie informace a další obory zabývající se informacemi a jejich zpracováním, je podstatně širší, než je běžné v hovorové řeči. V komunikačních vědách termín informace znamená podstatné zpřesnění běžného pojmu sdělení jakožto obsahu komunikace. Informací je každý vědecký popis faktu, údaj o přesném času, obecně každý číselný údaj, ale také např. novinářská zpráva, referát, komentář, popis, nebo počasí, ale také každé literární či výtvarné nebo hudební dílo, sdělení pocitů, názorů a postojů. Všechny uvedené příklady vyhovují exaktní definici informace. Podle této definice informace je vše, co snižuje neurčitost, poznání. Jistotu poznání pak lze vyjádřit jako

⁴ Guardini 1950, str. 44

⁵Musil, Josef. „Informační společnost a její ekonomické a sociální aspekty. Orbis.ujak.cz, listopad 2011 (online). Dostupné z <http://orbis.ujak.cz/informacni-spolecnost.php> [cit. 26. 2. 2015]

pravděpodobnost, že poznání odpovídá skutečnosti. Toto pojetí umožňuje (přínejmenším v jednoduchých případech) na základě počtu pravděpodobnosti kvantifikovat množství informace přenesené při komunikaci.

Technici i sociologové shodně tvrdí, že rozhodujícím sdíleným statkem v nově se rodícím modelu lidského společenství se stávají informace. Právě proto lze ovšem očekávat, že význam tohoto termínu se bude měnit. Se vstupem potravin i průmyslových výrobků do širších mezilidských a posléze tržních vztahů se v příslušné etapě vývoje lidské společnosti měnil obsah těchto pojmů. Termín informace byl v přelomovém období nasnadě snad právě proto, že pomáhá zajistit alespoň jakousi kontinuitu s technickým myšlením předchozí industriální éry, ale podobně jako u někdejších klíčových termínů lze kromě změn obsahu pojmu informace očekávat změny a nárůst konotací, spojených s tímto slovem.⁶

Chceme-li hovořit o žurnalistice jako o výsledku procesu, který utvářel trh s informacemi všeho druhu, musíme si uvědomit, že informace jako taková, musela sama projít procesem přeměny ve zboží a že tento proces pokračuje stále.

Na druhou stranu nemůžeme u informací hovořit o komoditizaci – je pravda, že „jedna informace“, jeden fakt, zůstává stejným faktem, ať ho spotřebiteli podá jakékoli médium. Tady by se možná o komoditizaci mluvit dalo, protože stejně jako například u soli či mouky, jde v podstatě jen o obal (stylistika, kontext, světonázor) v jakém si informaci/komoditu zakoupíme. Trh s informacemi však obsahuje takových faktů nekonečné množství a trh s informacemi tak zůstává už z podstaty systémově „odlišený“ od všech ostatních trhů.

Nejdřív si tedy pro potřeby práce definujme žurnalistiku a investigativní žurnalistiku, abychom mohli určit, jakou cenu mají kauzy investigativní žurnalistiky tržní a společenskou hodnotu.

Bylo by totiž naivní věřit, že periodika řeší investigativní kauzy čistě z občanské odpovědnosti. Hodnota takových kauz pro médium je tedy pro definice investigativní žurnalistiky stejně tak důležitá jako dopad jednotlivých kauz.

⁶ Musil, Josef. „Informační společnost a její ekonomické a sociální aspekty. Orbis.ujak.cz, listopad 2011 (online). Dostupné z <http://orbis.ujak.cz/informacni-spolecnost.php> [cit. 26. 2. 2015]

2. Vymezení pojmu žurnalistika

Jestliže chceme definovat pojem investigativní žurnalistika, musíme nejdříve definovat pojem žurnalistika. Definovat tak významově široký pojem jakým je žurnalistika je velmi složité, každý autor jej chápe a popisuje jinak, a přesto spolu navzájem všechny souvisí.

„Pojem žurnalistika je odvozen od slova jour a znamená francouzsky den. Tím je hned v zárodku slova naznačeno, že veškerá tato činnost souvisí s denními událostmi a někdy i denními starostmi,“⁷ tak definují žurnalistiku Osvaldová s Haladou. Sociolog McNair žurnalistikou rozumí jakýkoliv vytvoření text v písemné, zvukové nebo vizuální podobě, který je publiku předkládám jako pravdivé oznámení nebo záznam jisté, až dosud neznámé (nově) skutečnosti existující v současném společenském světě.⁸ Pod pojmem žurnalistika se podle Jiráka a Köplové rozumí především *„svěbytný typ veřejné komunikace založený na systematickém vyhledávání, zpracování a distribuování a.) sdělení, jež informují o významných, důležitých, nebo alespoň zajímavých událostech, nebo b.) sdělení, která analyzují, vysvětlují či doplňují informace o událostech, popř. c.) sdělení jež nabízejí nějaký názor na svět kolem nás, poučení i významných jevech tohoto světa, nebo alespoň d.) přinášejí rozptýlení a zábavu.“⁹*

Žurnalistikou se ale nerozumí jen komunikace, ale také studijní obor vyučovaný na kurzech, vyšších odborných školách a vysokých školách a také povolání.

2.1 Žurnalistika jako povolání

Žurnalistické povolání se jako opravdové zaměstnání s určitým společenským kreditem vykrytalizovalo v průběhu 19. století společně s poptávkou po informacích. Žurnalistika jako specifická profesní činnost nemá jasně definovanou aprobaci, tedy co novinář musí umět a znát, a v řadě zemí není označení žurnalista nijak chráněno, není na něj potřeba licence a za žurnalistu se může prohlásit téměř každý, kdo umí psát a publikuje veřejně své názory. Což vede k problematickému definování daného oboru.¹⁰ Novinář bývá dnes definovaný jako profesionál s určitými schopnosti, vedený k tomu, aby dokázal:

- *z neustávajícího toku informací vybírat zprávy,*
- *rozeznat, které jsou důležité a které ne,*
- *důležité zprávy zařadit do kontextu, z kterého lze poznat, jaký má informace dosah a jaký má důsledek pro společnost,*

⁷ Osvaldová, Halada J. a kol. 2007

⁸ McNair 2004, str. 11.

⁹ Jiráka, Köplová, 2009, str. 78

¹⁰ Reiffová, 2004, str. 332

- *vyložit informaci a její kontext jasně, zřetelně a pochopitelně,*
- *odolat vnějším tlakům a považovat předchozí body za mravní imperativ svého jednání¹¹, přičemž tento mravní imperativ je sepsán v etickém kodexu novináře z roku 1998.*

2.2 Historie žurnalistiky

Vývoj žurnalistiky jako povolání souvisí i s vývojem žurnalistiky samotné. Historické členění, které přímo souvisí s novinářským povoláním, pro naše účely ve své práci zmínili Jirák s Köplovou. Vycházeli z původního členění Dietra Paula Baumerta, doplněnou o Pürerovu a Heinzovu etapu redakčně technické žurnalistiky a dále etapu internetové on-line žurnalistiky, o které autoři jako Kunczik a Zipfel uvažují v devadesátých letech 20. století.

1. *etapa prežurnalistická - od přelomu 15. a 16. století;*
2. *etapa dopisovatelské žurnalistiky - 16. století - polovina 18. století;*
3. *etapa spisovatelské žurnalistiky - pol. 18. století - polovina 19. století;*
4. *etapa redakční žurnalistiky - od poloviny 19. století;*
5. *etapa redakčně-technické žurnalistiky - od poloviny 70. let 20. století;*
6. *etapa on-line žurnalistiky¹²*

2.3 Vymezení investigativní žurnalistiky

Investigativní žurnalistika je označována také za žurnalistiku pátrací nebo vyšetřovací (z anglického investigate – vyšetřovat).

Právník, žurnalista a výherce Pulitzerovy ceny, Clark R. Mollenhoff se pokoušel sestavit charakteristiky ideálního investigativního žurnalisty. Mezi vlastnostmi uvedl mimo jiné trpělivost, důvěra v čestné, systematické a vytrvalé šetření, soucit a empatie se zainteresovanými, ale zároveň objektivní přístup k nim, objektivita, etika a odsouzení nepoctivosti nebo korupce.¹³ Tato parafráze tak přinejmenším nastiňuje, co může být chápáno za investigativní žurnalistiku jako takovou. Již zmíněný termín „hlídací pes demokracie“ (z anglického originálu public watchdog) pak dokresluje zbytek, investigativní novinář má zkrátka dohlížet na celou škálu jevů, které jsou v demokratických státech považovány za samozřejmé – od lidských práv (například svoboda projevu) až po bezchybné fungování státních institucí a státního hospodaření. Jejím prvotním účelem je podle Kovache a Rosenstiela poskytnout občanům ty informace, které potřebují ke své svobodě a autonomii.¹⁴

¹¹ Jirák, Köplová, 2009, str. 79

¹² Jirák, Köplová, 2009, str. 79-81

¹³ Mollenhoff 1981, str. 11-12

¹⁴ Kovach, Rosentiel 2007, str. 12

*„Informování o skrytých informacích. Někteří investigativci se zajímají o aktivity veřejně činných osob, jako například zkorumpovaných politiků; jiní se zajímají o aktivity obchodních společností, politických orgaizací, charit, a dokonce i cizích vlád.“*¹⁵

Oproti jiným formám novinářiny je ta investigativní časově i pracovní náročnější. *„Investigativní žurnalistika je metoda práce. Liší se přístupem k látce. Složitý jev, nebo problém zkoumáte ze všech možných úhlů, ověřujete si fakta, sbíráte podklady, důkazy. Důležitá je trpělivost a důslednost.“*¹⁶ Investigativní žurnalistika zkrátka potřebuje *„obzvláště dlouhou a důkladnou rešerši, na které, pokud možno, pracuje celý tým reportérů“*.¹⁷

Důležitou částí práce je také ověřování pravosti i motivů informátora jako zdroje. Přesto, že snaha uškodit subjektu, o kterém informátor investigativního žurnalistu zpravuje, se nemusí vylučovat s pravdivostí a relevancí informací, je třeba tyto informace zkoumat obzvláště pečlivě. Subjektivnosti se však nemusí vyhnout ani sám žurnalista. Osvaldová a Halada tak upozorňují, že novinář může ztratit svou objektivitu ve snaze vypátrat co nejvíc informací.¹⁸

Americký investigativní novinář a dvojnásobný držitel Pulitzerovy ceny Robert W. Green shrnuje v roce 1991 charakteristiku investigativní žurnalistiky do třech bodů:

- Veškeré šetření je prací samotného reportéra, žádná zpráva, sdělení ani šetření není prací někoho jiného.
- Námět a téma článku/reportáže mají pro příjemce sdělení zásadní nebo alespoň podstatný význam.
- Informace měly zůstat před veřejností skryty.¹⁹
- Za další, později dodaný faktor může být považována aktuálnost.²⁰

Přestože se v praktické i teoretické rovině s pojmem investigativní žurnalistika běžně pracuje, existují samozřejmě i názory opačné. Mezi největší skeptiky investigativní žurnalistiky patří David Macháček, investigativní reportér České televize. Skeptický je ale i sám Jaroslav Kmenta, bývalý člen tzv. investigativní buňky MF Dnes, které je práce věnována. Podle něj je každá žurnalistika je investigativní, dělá-li se pořádně.²¹

¹⁵ Anderson, Benjaminson 1976, str. 5

¹⁶ Rozhovor s Jaroslavem Kmentou, viz přílohy

¹⁷ Ruß-Mohl, Bakičová 2005, str. 115

¹⁸ Osvaldová, Halada 2007, str. 245

¹⁹ Green 1991, str. 7

²⁰ Orság 2007, str. 5

²¹ Rozhovor s Jaroslavem Kmentou, viz přílohy

2.3.1 Historie investigativní žurnalistiky

Investigativní žurnalistika má svůj původ v dlouhodobě demokratickém anglosaském prostředí. Za pravou kolébku pátrací novinářiny můžeme tedy považovat Ameriku, konkrétně Spojené Státy Americké, kde má princip svobody slova nejširší záběr, v tom nejlepším (právě třeba investigativní žurnalistika) i nejhorším smyslu (například propagace rasové nesnášenlivosti).

Moderní investigativní žurnalisté navazují na tradici tzv. *muckrakers* (z *anglického muckraking – kydání hnoje*²²) což byla skupina novinářů, která se zabírala kontroverzními sociálními tématy, mimo jiné korupcí nebo porušováním lidských práv.²³ Mezi ně můžeme zařadit například Idu Tarbellovou, Lincolna Steffense nebo Josepha Pulitzerera jejichž práci můžeme označit za investigativní. Muckrakers totiž stavěli svá odhalení především na očitých svědectví, vnitřním monitoringu a podrobném shromažďování důkazů.²⁴ Poslední jmenovaný, americký žurnalista maďarského původu Joseph Pulitzer, který ve své poslední vůli specifikoval prestižní ocenění za přínos literatuře a žurnalistice, které dnes známe jako Pulitzerovu cenu. Od svého vzniku v roce 1917 se podmínky získání Pulitzerovy ceny změnily. Místo 13 kategorií ocenění je dnes možné získat cenu v 21 kategoriích, zahrnujících dílčí oblasti žurnalistiky, literatury, fotografie a hudby. V rámci těchto cen je od roku 1964 vyhlášována i kategorie „Investigative reporting“, která má ocenit nejzásadnější investigativní práce.

Za první případ moderní investigativní žurnalistiky jako takové bývá mnohými mediálními teoretiky i historiky považována kauza „aféra Watergate“, po které bývají významné kauzy v americkém prostředí pojmenovány s koncovkou –gate. Můžeme jmenovat třeba New Orleans Saints bounty scandal, známou jako Bountygate a další kauzy často mezinárodního rozsahu (Iraqgate, Koreagate).

Šmíd na základě poznatků sesbíraných kolem aféry Watergate definuje další tři body, které jsou klíčové pro práci investigativního žurnalisty:

- Investigativní žurnalistika musí mít podporu vydavatele.
- Příklad řešený investigativním žurnalistou musí mít podporu ve společnosti a politickém systému dané společnosti.

²² Osvaldová, Halada 2007, str. 245

²³ Kovach Rosenstiel 2007, str. 144

²⁴ Osvaldová et al. 2002, str. 221

- Případ řešený investigativním žurnalistou musí mít podporu i moci výkonné a soudní, která je případu příslušná podle jeho charakteru.²⁵

Díky tomu, že investigativní žurnalistika nepopíratelně sehrála jednu z klíčových rolí v celé aféře (Deep Throat nezasoboval zákulisními informacemi jenom The Washington Post, ale i magazín Time a noviny The New York Times) získala si určité renomé. „*Investigativní žurnalistika najednou získala věhlas a sex-appeal a zcela přetvořila obraz této profese.*“²⁶ Velký počet médií začíná zakládat vlastní investigativní oddělení, která se pokoušejí přinášet nová odhalení. Hlavní argument jejich kritiků je pořád stejný – každá žurnalistika, když je dělána správně, je ze své podstaty investigativní.²⁷

Tuto éru „rozvoje“ investigativní novinářiny nelze asi jednoduše specifikovat. Je pravdou, že spousta z nich dosáhla významných odhalení. Několik z nich už bylo zmíněno, bývá zvykem kauzám dávat přípona –gate. Za všechny lze jmenovat případ rasové diskriminace při poskytování úvěrů v bankovních institucích v Atlantě (uveřejněno v Atlanta Journal Constitution 1989). Loretta Tofani popisuje rozsáhlé praktiky znásilňování ve věznicích v Marylandu (uveřejněno v The Washington Post 1982) nebo „ztracené“ výtěžky z Grammy Award, které měly jít na charitativní účely.²⁸ Na stranu druhou můžeme také od sedmdesátých let vypozařovat jasný trend podbízění se příjemcům, tedy čtenářům a především divákům. Právě televizní stanice se totiž pokoušely na principu tzv. šokujících odhalení zvýšit sledovanost svých pořadů. V širším slova smyslu práce jejich investigativní reportérů určité investigativní byla, ale nejednalo se o veřejný zájem v užším významu tohoto pojmu, subjekty článku nebylo politicky či veřejně činné osoby.

Témata se zkrátka soustřeďovala na „běžný život běžných lidí“ a na nebezpečí, která je mohou potkat. Najdeme tam osvědčená témata podvodných firem, obětí zločineckých organizací, neschopných plavčků nebo nebezpečí mladých řidičů.²⁹ „*Investigativní žurnalistika, především ta televizní, se stala prostředkem nejen ke konání dobra, ale také komerčního zhodnocení.*“³⁰ Z toho lze vyvodit, že média ztrácejí svou roli hlídacého psa demokracie, protože se zaměřují na podbízění se publiku více než na tradiční službu veřejnosti.³¹ Kovach s Rosenstielem mají pravdu v tom, že se média nevěnují investigativní

²⁵ Osvaldová et al. 2002, str. 221

²⁶ Kovach, Rosentiel 2007, str. 140

²⁷ tamtéž

²⁸ Kovach, Rosentiel 2007, str. 154-155

²⁹ tamtéž

³⁰ tamtéž

³¹ tamtéž

žurnalistice v užším slova smyslu, dle vzoru práce dua Woodstein z The Washington Post, ale zůstává jejich činnost pátrací novinářinou v širším slova smyslu. Jednak proto, že každá žurnalistika je investigativní, jak tvrdí odpůrci vymezení investigativní žurnalisty vůči žurnalistice, a jednak proto, že demokracie nemusí být narušována pouze státními zástupci. Nehledě na zavádějící překlad sousloví public watchdog.

2.4 Česká investigativní žurnalistika

Pokud bude pominuta práce pražského německy píšícího reportéra Egona Erwina Kische, a bude tento žurnalista bude zohledněn jako zakladatel, i pokusy československých novinářů o investigativní žurnalistiku těsně před srpnem 1968, můžeme hovořit o investigativní žurnalistice na českém území až od počátku devadesátých let minulého století. Jak už totiž bylo řečeno, investigativní žurnalistika vyžaduje určité sociální, historické i politické nastavení společnosti, aby mohla existovat.

Investigativní novináři v České republice, bez jakékoli historie a tradice pátrací novinářiny u nás, mohli před pětadvaceti lety čerpat pouze ze zkušeností zahraničních žurnalistů. Z kolébky investigativní žurnalistiky, Spojených států Amerických tak čerpali mezi jinými Jan Šmíd nebo Jaroslav Kmenta. *„Mně ohromně pomohlo, že jsem byl v roce 2000 na stáži investigativní žurnalistiky v USA. Když jsem si mohl popovídat s novináři, kteří to dělají už dvacet let, kteří mají za sebou zkušenosti a jasné výsledky.“*³²

Investigativní žurnalistika v českém prostředí se tedy vyvíjela společně se soukromým vlastnictvím médií a soukromým vlastnictvím obecně. Logicky se tedy i česká média pokoušela využít investigativní žurnalistiku k navýšení nákladu, sledovanosti, či poslechovosti a kopíruje tak pouze v urychlené verzi dvacetiletý vývoj vyšetřovací novinářiny v USA.

Nezkušenost místních investigativců vedla často k tomu, že se je zneprátelené například politické frakce pokoušely použít jako nástroj k diskreditaci protivníka, nebo k tomu, že soukromé subjekty najímající si PR experty ze zahraničí byli daleko dále a zkušenější. *„Takže to byla doba pokusů a omylů. Občas se nějaký případ povedl, občas ne. Občas nás převálcovali „píaristi“, kteří – když se dozvěděli, že děláme na jejich klientech – tak začali s protiakcemi.“*³³

Za asi první kauzu investigativní žurnalistiky v českém demokratickém prostředí, pomineme-li článek Mladého světa o Ochranném svazu autorském v roce 1989, je odhalení

³² Kmenta, Jaroslav. „Investigativní žurnalistika v české republice.“ Kmenta.cz (online). Dostupné z: http://www.kmenta.cz/cz/investigativni_zurnalistika-investigativni_zurnalistika_v_CR.aspx [cit. 25. 3. 2015]

³³ tamtéž

Lidových novin, které upozornily na nezákonný prodej dat o matkách s dětmi společnosti Procter and Gamble, která užila informací k cílené reklamě.³⁴ Kromě tištěných periodik patří mezi nejvýznamnější média operující s investigativní žurnalistikou televize Nova se svým pořadem Na vlastní oči, který dnes většina novinářů uznává jako velký krok kupředu na tomto poli.

Během pětadvaceti let od pádu komunistického režimu v Česku vykristalizovala řada investigativních reportérů a byla odhalena řada kauz, v nichž byla více či méně naplněna podstata investigativní žurnalistiky. Mezi jinými můžeme jmenovat kauzu Olovo, financování ODS, kauzu Savoy, Budišov, Bamberk a další.

Práce se však soustřeďuje především na práci investigativní buňky listu Mladá Fronta DNES, hlavně pak na její zakládající členy, tedy Janka Kroupu, Janu Klímovou a Jaroslava Kmentu, kteří si připsali řadu podobně významných kauz - kauza Pandury, Kocourek, superguru Bárta, Roman-ČEZ-Škoda také zvaný řiditel ČEZka, Mostecká uhelná nebo mediálně asi nejznámější, financování bytu bývalého expremiéra Stanislava Grosse.

2.4.1 Investigativní buňka Mladé Fronty DNES

Deník, jehož tradice sahá až do čtyřicátých let minulého století, byl pod jménem Mladá Fronta až do listopadu 1989 stejně jako všechna ostatní nesamizdatová média pod direkcí Komunistické strany Československa a pod cenzurou státního aparátu celkově.

V roce 1990 tak vzniká nový deník nazvaný MF DNES a prakticky od svého založení se drží mezi nejprodávanější deníky v republice.

Přestože investigativní žurnalistika měla své místo na stránkách deníku Mladé Fronty DNES vždy, pod vedením šéfredaktora Roberta Čásenského, inspirovaného západními periodiky, vzniká tzv. investigativní sekce či buňka MF DNES.

„Investigativní novinářina se v MF DNES vyvíjela mnoho let. Investigativní způsob práce se uplatňoval v rámci reportérského oddělení už od devadesátých let. Investigativně reportážní články tedy v listu vznikaly při běžné zpravodajské práci v reportérském oddělení. Nejvýrazněji se tímto směrem profilovali: Jaroslav Kmenta a Sabina Slonková. Částečně si prvky investigativní žurnalistiky osvojovali postupně také Jiří Kubík (politika) a Martina Riebauerová (zdravotnictví). Až teprve v roce 2009 vzniklo v listu speciální investigativní oddělení. ... bylo přímo podřízené šéfredaktorovi Robertu Čásenskému.“³⁵

„Uvnitř Mladé Fronty DNES funguje tzv. investigativní buňka, kde jsou novináři, kteří mají primárně za úkol věnovat se vlastním, větším kauzám a fungují mimo denní redakční

³⁴ Hvížďala 2008, str. 36

³⁵ Rozhovor s Jaroslavem Kmentou, viz přílohy

provoz.“³⁶ Jejimi zakládajícími členy se v roce 2009 stávají Jaroslav Kmenta, Jana Klímová a Janek Kroupa. „Není však nijak dané, že tzv. investigativní žurnalistice se musí věnovat pouze tato trojice autorů. Ti mají pouze tu výhodu, že je jim dopřáno více času.“³⁷

V roce 2012 opouští investigativní oddělení i celý deník MF DNES Janek Kroupa a v buňce ho nahrazuje Tomáš Syrovátka, se kterým Kroupa na řadě kauz spolupracoval. Na konci roku MF DNES, kdy mediální skupinu MAFRA, která deník vlastní, kupuje přes svou společnost Agrofert aktivní politik Andrej Babiš, odchází kromě Šéfredaktora Roberta Čásenského i zbylí dva zakládající členové investigativní buňky - Jana Klímová a Jaroslav Kmenta. Nechtějí pracovat v deníku vlastněném členem vlády.

Robert Čásenský jmenuje na pozici svého nástupce Sabinu Slonkovou a ta dosazuje do investigativní sekce své bývalé kolegy z Aktuálně.cz - Elišku Bártovou a Petra Holuba.

³⁶ Rozhovor s Tomášem Lysoňkem, viz přílohy

³⁷ tamtéž

4. Etika

Pravidla provázejí každou profesi, každou činnost, každý život. Určuje si je a používá svá vlastní pravidla. Obecně nezáleží na tom, jaká pravidla si stanovíme, podstatné je, že nějaká existují, i když by to mělo být „dělám si, co chci“.³⁸ Soubor takovýchto pravidel můžeme poté nazývat etikou. Etymologický základ pojmu etika pochází z řečtiny, éthos = obyčej, zvyk, charakter a v nejširším slova smyslu se etika věnuje studiu lidského chování a jednání. Filozofická disciplína etika se už ovšem zabývá morálními jevy. „*Etika je původně učení o morálce ve smyslu jednání řídicích mravů a zvyků, obvyklostí a institucí. Jako součást filozofie se pokouší zdůvodnit, reflektovat, zakládat, popř. poskytnout pravidla a normy lidského chování a jednání.*“³⁹ Často bývá pojem etika a morálka zaměňován. „*Morálka jako náplň etiky následně obsahuje vše, o čem člověk přemýšlí a co činí vzhledem k nejhlubší rovině svého lidství: k uskutečnění dobra.*“⁴⁰ Obvykle se k etice vážou pojmy či předpoklady jako existence dobra a zla, možnost konat dobro nebo zlo či morálně špatné a dobré.⁴¹ Etika si klade otázky typu: Co nás v našem životě nutí používat jazyk morálky? Co je dobro? Co je zlo? Jaký je smysl mého konání? A podobně.⁴²

Studium etiky můžeme vymežit čtyřmi základními přístupy: deskriptivní etika, která má za cíl popis mravních rozhodnutí a hodnot, které vyznává daná společnost. Normativní etika, jejímž cílem je zkoumání norem, kterými se lidé ve svém chování řídí a rozlišuje je na správné a nesprávné. Metaetika, zabývající se jazykem, kterým se o morálce hovoří. Aplikovaná etika, jejímž cílem je zabývat se konkrétními problémy, jednotlivé specifické a často profesní oblasti, k jakým se řadí například právnícká etika, lékařská etika, bioetika nebo novinářská etika.⁴³

4.1 Žurnalistická etika

Je nemožné, aby česká právní úprava pokrývala všechny aspekty novinářské činnosti, zasahovala by tím nejspíš i do svobody projevu. Proto v případech neošetřenými českými právními normami, by se žurnalisté měli řídit etickými normami. Mezi nejčastější problémy, se kterými se může novinář ve své praxi setkat, patří podle Moravce „*narušování soukromí, střet zájmů, úplatky, klamání, osobní účast na zprávě nebo plagiátorství.*“⁴⁴

³⁸ Anzenbacher 2004, str. 282

³⁹ Brázda 1998, str. 129

⁴⁰ Moravec 2005, str. 50

⁴¹ Anzenbacher 2004, str. 282

⁴² Brázda 1998, str. 129

⁴³ Moravec 2005, str. 51

⁴⁴ Moravec 2005, str. 52

Na uvedených příkladech je zřejmé, že etika je nedílnou součástí žurnalistické praxe. „*Tak jako z nových schopností technovy vylynul nárok na etiku budoucnosti, podobně zmnožená moc médií a výstřelky tisku oživily potřebu etiky aktuality.*“⁴⁵ Je tedy zjevné, že existuje řada psaných, ale především pak nepsaných pravidel a zásad, kterými by se měla řídit práce každého žurnalisty. Právě tato nepsaná pravidla se tvoří na základě sdílených hodnotových kritérií.⁴⁶ Obecná definice pak uvádí, že v oblasti žurnalistické etiky dochází zákonitě ke konfliktu mezi svobodou projevu a obecná míra vkusu, ochrana práva na čest a důstojnost a ochrana soukromí se zodpovědným hledáním objektivní pravdy.

Právě kvůli nepostihnutelnosti veškerých konfliktů a případů se většina médií řídí svým etickým kodexem. Ty přijímají profesní sdružení žurnalistů v jednotlivých zemích.⁴⁷ Ani ty však nemohou pokrývat široké spektrum médií, kterých je v každé svobodné společnosti bezpočet.

Periodika tak přijímají často svůj vlastní etický kodex. Nejinak je tomu i u deníku MF DNES, jehož články jsou hlavním předmětem praktické části této práce.

Zatímco etický kodex syndikátu žurnalistů rozčleňuje svůj kodex na tři články:

1. Právo na včasné, pravdivé a nezkreslené informace
2. Požadavky na vysokou profesionalitu v žurnalistice
3. Důvěryhodnost, slušnost a serióznost zvyšují autoritu médií⁴⁸

Etický kodex vydavatelského domu MAFRA vlastníci deník Mladá Fronta DNES obsahuje zcela logicky ještě další body, které se dají od deníku se soukromým vlastníkem čekat. Tak tedy v šestém bodě můžeme číst: „*Při své práci jsou redaktori a ostatní pracovníci reprezentanti iDNES.cz či MF DNES. Jejich vystupování nesmí žádným způsobem poškozovat dobrou pověst serveru i vydavatelství.*“⁴⁹ V bodě dvanáct zase: „*Redaktorům a ostatním pracovníkům iDNES.cz či MF DNES je zakázáno podílet se na přípravě PR článků, inzertních článků a reklamních kampaní ve prospěch někoho jiného než MAFRA, a. s.*“⁵⁰

Závislost na mediální skupině, která deník vydává je tak více než zřejmá.

⁴⁵ Lipovetsky 1999, str. 154

⁴⁶ Osvaldová, Halada a kol. 2002, str. 57

⁴⁷ tamtéž

⁴⁸ „Etický kodex.“ Syndikatnovinaru.cz, 25. 11. 1999 (online). Dostupné z: <http://www.syndikatnovinaru.cz/etika/kodex/> [cit. 10. 2. 2015]

⁴⁸ Cejpek 2005, str. 233

⁴⁹ „Etický kodex MAFRA 20014.“ Tistenamfdnes.cz, 2. 7. 2013 (online). Dostupné z: https://tistena.mfdnes.cz/sites/default/files/obrazky/u42/mf_dnes/eticky_kodex_mafra_2014.pdf [cit. 10. 2. 2015]

⁵⁰ tamtéž

5. Zdroje informací v investigativní žurnalistice

Pro tuto část práce budou zdroje informací rozčleněny takovým způsobem, aby odpovídaly prostředku dosažení těchto informací, které jsou pro práci investigativního žurnalisty zásadní. Na daném případě je možné demonstrovat rozdíl práce mezi publicistou a investigativním žurnalistou, kdy publicista může čerpat ze svých názorů, kdežto investigativní novinář by měl pracovat pouze s faktickými informacemi.

Nicméně použití některých investigativních metod získávání informací může způsobit následky protiprávního jednání ať již v případě občanskoprávního či trestněprávního sporu.

5.1 Rešerše a rešeršování

Rešerše neboli rešeršování znamená vyhledávání informací a je tak jedním z základních způsobů sběru informací v investigativní žurnalistice a v žurnalistice vůbec. Speciálně pro investigativní novináře je to především vynikající nástroj, jak si ověřit informace získané z jiného zdroje. Kdykoli je tedy nějaká zpráva zvolena k tomu, že bude publikována, musí být rešeršována, shromažďují se materiály, fakta a důkazy.

Výčet možných zdrojů, které mohou být za určitých okolností podrobeny rešerši je ve své podstatě nekonečný. Bartošek uvádí knihy, noviny, databáze, ročenky, bulletiny, rejstříky, encyklopedie atd.⁵¹ Pro úspěšné rešeršování je naprosto podstatné zvolit správně kritéria, podle kterých se rešeršuje, ať už je to jméno, datum, událost a jiné.

Nejrozšířenějším způsobem rešeršování je samozřejmě internet. Informací může být nekonečně mnoho, je však třeba počítat s tím, že údaje publikované na internetu nemusejí procházet tak přísnou kontrolou jako informace vycházející tiskově a ve velkém počtu případech nemusejí být před publikováním kontrolovány vůbec. Paradoxně se tedy informace vyhledávané na internetu musí následně dále rešeršovat.

Dalším paradoxem vyhledávání dat na internetu je ten, že stránky, které by měly být pokládány za ověřené a pravdivé mohou často obsahovat daleko závažnější chyby a nepřesnosti než ty, které jsou otevřeny k editaci široké veřejnosti. Tak tedy Wikipedie.org sice není považována za relevantní zdroj, ale pokud se objeví na Wikipedii chyba, během několika málo minut je článek opraven. Pokud se chyba dostane do výstupu ministerstva vnitra, nikdo si jí nemusí všimnout po velmi dlouhou dobu.

„(Rešerše) zřejmě nejdůležitější část novinářské práce – rešerše, která spočívá v zjišťování a shromažďování materiálů, faktů a důkazů.“⁵² Zároveň ale také jednou

⁵¹ Bartošek 2002, str. 40

⁵² Ruß-Mohl, Bakičová 2005, str. 109

z nejrizikovějších oblastí práce novináře. „Rešerše automaticky nezajišťuje pravdivost, objektivitu nebo reprezentativnost. Na žurnalistově kompetenci je určit, jak věrohodná je rešeršní informace. [...] Cenné je i to, že rešerše ke sdělením přidávají informace o souvislostech, pozadí (background).“⁵³

Rešerši mohou dělat specializované agentury, ale většinou si ho novináři dělají sami. Často se také přistupuje k tomu, že začínající, níže postavení redaktoři dělají rešerše výše postaveným redaktorům, kteří pracují na nějaké obsáhlé kauze. A je-li kauza obzvláště obsáhlá, může na rešerši pracovat celý tým novinářů.

Je třeba také zmínit skrytou rešerši (unvercover), což je zvláštní typ rešeršování, kdy novinář skrývá svou identitu nebo se vydává za někoho jiného. Obecně jsou ale tyto praktiky považovány za nemorální a především nákladné.⁵⁴

5.2 Otevřené zdroje informací

Práci s otevřenými zdroji využívají všechny druhy žurnalistiky, nejenom ta investigativní. To, co vyčleňuje investigativní novináře při práci s otevřenými zdroji je to, že nehledají pouze samotnou informaci, ale také ji analyzují, hledají doplňující informace, tvoří si představu o backgroundu, zasazují informaci do kontextu, zkrátka ji systémově zpracovávají.

Otevřené zdroje nejsou jakousi žurnalistickou doménou, ale má k nim přístup široká veřejnost – nebo přinejmenším mají právo si tyto informace vyžádat. Pro recipienty žurnalistického textu to má následně tu výhodu, že si informaci mohou ověřit.

Mohli bychom sice vyčlenit speciální typ investigativní žurnalistiky, kdy investigativci používají výhradně otevřené zdroje informací, ale takových kauz je velmi málo, v drtivé většině případů se totiž práce a druhy zdrojů mísí nebo je přinejmenším nedokážeme přesně začlenit.

Mezi ty nejčastější otevřené zdroje informací můžeme zařadit státem nařízené databáze jako je například obchodní, insolvenční či živnostenský rejstřík, katastr nemovitostí, transparentní účty, rejstříky politických uskupení či neziskových organizací.

5.4 Další zdroje informací

Nejen z otevřených zdrojů může novinář čerpat informace. Existuje řada vlastních zdrojů, které veřejnosti otevřené nejsou. Úplně základně může jít o očitě svědectví samotného novináře, účast ale i neúčast na nejrůznějších akcích, tiskových konferencích a tak dále. Ve většině případů se taková zkušenost dá považovat za nejobektivnější. Pokud novinář nečerpá

⁵³ Bartošek 2002, str. 40

⁵⁴ Ruß-Mohl, Bakičová 2005, str. 116

z vlastních zkušeností, může čerpat ze zkušeností lidí kolem něj, což často nebývá materiálem pro zpracování, ale mohou ho tímto směrem navést. Takovéto zdroje se však velmi rychle vyčerpávají.

Dále může jít o postřehy, názory, poznatky a zkušenosti dalších osob nebo společnosti celkově. Ať už jde o mínění veřejnosti, statistiku, odborníky, celebrity, svědky, kolegy, spisovatele a další.

Velmi obezřetně musí žurnalista zacházet se zdroji z oblasti PR (public relations). Může se stát, a stává se, že vztah mezi novinářem a zdrojem překročí profesní hranici. *„Novináři, kteří se svými zdroji pěstují příliš přátelské vztahy, se sice dozvědí více, prohřešují se však na svém publiku, jestliže posléze v krizové situaci šetří své informátory a s ohledem na osobní vztah jim nekladou ty správné otázky.“*⁵⁵

Důležitým faktorem pro investigativní žurnalistiku je však tzv. anonymní zdroj. Takový zdroj je pro každého novináře velmi nebezpečnou disciplínou. Kromě již zmíněného zjištění motivů je třeba velmi pečlivě ověřovat (rešeršovat) informace tímto zdrojem podané. Přestože se většina novinářů snaží svůj anonymní zdroj přimět k tomu, aby odhalili svou identitu veřejně, často bývají takové snahy marné. Roli může hrát strach, o život nebo kariéru. A v určitých případech má zdroj i nárok na zachování utajení identity.

Pravidlem je, že důvěryhodnost určitých zdrojů klesá ve chvíli, kdy existuje spojitost mezi ním a samotnou kauzou, například je-li jedním z viníků, který už v tom pokračovat nechce nebo nepokračuje. Obzvláštní péči však je třeba věnovat i ověřování informací od obětí nekalých praktik, protože ty mají daleko silnější motivaci lhát novináři.

⁵⁵ Ruß-Mohl, Bakičová 2005, str. 248

6. Právní aspekty investigativní žurnalistiky

Samozřejmě, žurnalistů jako takových se týká právo a zákony jako kohokoli jiného. Jejich práce je pak ošetřena mediálním právem. Mezi jinými jmenujme zákon č. 46/2000 Sb., tiskový zákon, ve znění pozdějších předpisů.⁵⁶

- **Svoboda projevu a informací:** Svobodu projevu zaručuje čl. 17, zákon č. 2/1992 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů.

(1) Svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny.

(2) Každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu.

(3) Cenzura je nepřípustná.

(4) Svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti.

(5) Státní orgány a orgány územní samosprávy jsou povinny přiměřeným způsobem poskytovat informace o své činnosti. Podmínky a provedení stanoví zákon.⁵⁷

V novinářské praxi však je příliš nejednoznačné a nelze vždy zcela určit, kde končí svoboda projevu a začíná ochrana osobnosti.

- **Zákon o svobodném přístupu k informacím:** zákon č. 106/1999 Sb., zákon o svobodu o přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů stejně tak jako ústavně stanovená svoboda projevu, platí tento zákon nejen pro žurnalisty, ale i pro všechny soukromé a fyzické osoby, přičemž určuje náležitosti, které musí každý žadatel uvést, aby informace dostal.⁵⁸
- **Právo na ochranu zdroje informací:** dle § 16 odst. 1 zákona č. 46/2000 Sb., tiskový zákon, ve znění pozdějších předpisů umožňuje „odepřít soudu, jinému státnímu orgánu nebo orgánu veřejné správy poskytnutí informace o původu či obsahu těchto informací“.⁵⁹
- **Právo na ochranu osobnosti:** stejně jako svoboda projevu je právo na ochranu osobnosti zakotveno v ústavě a zajišťuje ho článek 10 zákona č. 2/1993 Sb., Listiny základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁶ zákon č. 46/2000 Sb., tiskový zákon, ve znění pozdějších předpisů

⁵⁷ zákon č. 2/1992 Sb., Listina základních práv a svobod ve znění pozdějších předpisů, čl. 17

⁵⁸ zákon č. 106/1999 Sb., zákon o svobodu o přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů

⁵⁹ zákon č. 46/2000 Sb., tiskový zákon ve znění pozdějších předpisů, § 16 odst. 1

(1) Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno.

(2) Každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a osobního života.

(3) Každý má právo na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě⁶⁰

Jak již bylo řečeno, velmi těžko se určuje, která informace ještě spadá pod právo na ochranu osobnosti a která ne. Obecně platí, že u osoby, která zastává veřejnou funkci, je vyšší míra tolerance při zásazích do osobnostních práv. V takových případech se většinou protistrana (žurnalisté) odvolávají na tzv. veřejný zájem, což je nedefinovaná (a dost možná nedefinovatelná) fráze, která v negativním slova smyslu vyjadřuje princip stojící proti právům jedince. Švestka a kolektiv definují veřejný zájem jako „věci (záležitosti) týkající se řízení společností a důležitých otázek společenského života vůbec.“⁶¹

- **Náhubkový zákon:** zákon č. 52/2009 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů. Novináři kvůli tomuto zákonu nesmějí v médiích užít jméno pachatele, oběti ani kohokoli zúčastněného - pouze pokud policie požádá média o pomoc při pátrání. Zároveň dle náhubkového zákona není možné zveřejňovat odposlechy související s trestním řízením. Pouze, je-li to v již zmíněném veřejném zájmu.

Velkým odpůrcem náhubkového zákona bylo kromě jiných také již jmenovaný Robert Čásenský.

⁶⁰ zákon č. 2/1992 Sb., Listiny základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů, čl. 10

⁶¹ Švestka a kol. 2004, str. 302

7. Kritéria hodnocení investigativních kauz investigativní buňky MF DNES na základě kauzy Watergate

Jak vyplývá z teoretické části práce, investigativní žurnalistika se dá vykládat různými způsoby. V tom nejširším tak máme veškerou novinářskou práci, při které redaktor byt' jen rešeršuje. V tom užším slova smyslu se dá investigativní žurnalistika definovat skrze Greenovu trojici zásad. V tom nejužším slova smyslu pak definujeme investigativní žurnalistiku nejen optikou Greenovy trojice zásad, ale i zásadami, které z aféry Watergate sestavuje Šmíd.

Watergate je mnoha autory (mezi jinými Kovach a Rosenstiel) považována za vzorový příklad investigativní žurnalistiky. Právě touto nejužší optikou budou v praktické části poměřovány investigativní kauzy speciálního oddělení deníku Mladá Fronta DNES. Kritérii jsou:

- Zdroj
- Greenovy zásady
- Šmídovy zásady
- Dopady a důsledky publikace

Zdroj

Hned první hodnocené kritérium se dá jen velmi těžko poměřit s aférou Watergate a to hned ze dvou důvodů.

Tím prvním a nejvýznamnějším je časový odstup, který nás od aféry Watergate dělí. To, že se teprve před deseti lety odtajnil hlavní informátor reportérského dua Woodward-Bernstien ilustruje fakt, že nemůžeme poměřit, zda zdroj, který informoval deník Mladá Fronta DNES, má tak významné postavení ve zkoumané kauze jako měl William Mark Felt, původní Deep Throat, v aféře Watergate.

Tím druhým důvodem je, že ve dvou ze tří kauz ani přesně nevíme, zda nějaký živý informátor skutečně existoval.

Pro potřeby práce se tedy bude vycházet z poznatků z jiných kauz a předpokladů na základě zkušeností a pravděpodobnosti.

Greenovy zásady

Dalším kritériem budou faktory, které podle Greena definují investigativní žurnalistiku. Trojici faktorů doplníme o atribut aktuálnosti podle Orsága.

- Veškeré šetření je prací samotného reportéra, žádná zpráva, sdělení ani šetření není prací někoho jiného.
- Námět a téma článku/reportáže mají pro příjemce sdělení zásadní nebo alespoň podstatný význam.
- Informace měly zůstat před veřejností skryty.
- Informace musí být pro příjemce aktuální.

Šmídovy zásady

Zásady investigativní žurnalistiky sestavené Šmídem vycházející přímo z poznatků kolem aféry Watergate budou pro zařazení kauzy investigativní buňky MF DNES do nejužšího významu investigativní novinářiny nejrelevantnější.

- Investigativní žurnalistika musí mít podporu vydavatele.
- Případ řešený investigativním žurnalistou musí mít podporu ve společnosti a politickém systému dané společnosti.
- Případ řešený investigativním žurnalistou musí mít podporu i moci výkonné a soudní, která je případu příslušná podle jeho charakteru.⁶²

Dopady a důsledky kauzy

Síla a důležitost aféry Watergate spočívala a spočívá z velké části v tom, že na jejím konci může být pozorován nějaký viditelný efekt. Tím efektem bylo odsouzení řady mužů ke krátkodobým či dlouholetým trestům a odstoupení prezidenta Richarda Millhouse Nixona. Z toho důvodu jsou dopady a důsledky publikace kauzy zahrnuty jako jedno z kritérií.

Aféra Watergate

Obecně panuje představa, že reportéři deníku The Washington Post, Robert Upshur „Bob“ Woodward a Carl Bernstien (neboli Woodstein, jak se duo redakčně přezdívalo), donutili svými články odstoupit Richarda Nixona z pozice prezidenta Spojených států.

Takový názor je však mylný. Je sice pravda, že právě oni nejvíce přispěli k rozpletení sítě spiknutí napříč státním aparátem, není ale pravdou, že by vše byla jen jejich zásluha. Média sehrála v aféře Watergate přesně takovou roli, jakou měla sehrát. Tím, kdo Nixona skutečně dotlačil k rezignaci, byla justice a oficiální vyšetřování senátního výboru a FBI.

Nejdůležitějším zdrojem informací v kauze Watergate, přinejmenším z pohledu dvojice Woodstien, byl informátor, který si říkával Deep Throat (v češtině ustálený nepřesný překlad Hluboké hrdlo – Deep Throat je název sexuální praktiky odvozený od stejnojmenného filmu uvedeného právě 1972). Až o více než třicet let později se Deep Throat odhalil pro

⁶² Osvaldová et al. 2002, str. 221

magazín Vanity Fair jako William Mark Felt, tehdejší vysoce postavený důstojník Federálního Úřadu pro Vyšetřování. Právě od něj získali reportéři deníku The Washington Post informaci, že v prezidentově kanceláři existuje nahrávací zařízení, které se logicky muselo stát hlavním důkazem o Nixonově vině či nevině. Existence magnetofonového pásku nakonec přispěla k obžalování prezidenta Nixona Kongresem (impeachment) a jeho následné rezignaci na svou funkci.⁶³

Je třeba si uvědomit, že celá aféra byla dlouhá více než dva roky, pro potřeby práce tedy bude vytečena chronologie s nejdůležitějšími daty a informacemi napříč kauzou.

Chronologie aféry Watergate

- **Leden 1969**
 - Do Bílého domu nastupuje sedmatřicátý prezident Spojených států Amerických, Richard Milhous Nixon.
- **Květen 1972**
 - Nixon jmenuje do čela FBI L. Patricka Graye.
- **Červen 1972**
 - 17. 6. V komplexu obytných budov Watergate, které tradičně slouží státní úředníkům a politikům sloužícím v D.C., dojde k vloupání do kanceláří pronajatých ústřední Demokratickou stranou pro volební kampaň. Ještě toho dne je zatčena skupina pěti mužů s profesionálním vybavením pro odposlech - dva kubánští emigranti, Eugenio Martinez a Virgilio Gonzales, bývalý mariňák Frank Sturgis, někdejší příslušník FBI a CIA James W. McCord a válečný veterán a později agent CIA, Bernard L. Barker, který byl již předtím zapleten do podivné smrti Lee Harveyho Oswalda. Pracovně se této skupině říkalo plumber squad (do češtiny překládáno jako „instalatéri“, ale výraz „squad“ je označení pro bojovou skupinu, nejčastěji družstvo nebo četú). Právě u Barkera byl nalezen šek se jménem Howarda Hunta, úspěšného autora špionážních a detektivních románů, někdejšího vedoucího oddělení CIA pro „Západ“ a především tehdejší poradce prezidentova tajemníka W. Colsona, odborníka na politické provokace. Zahájení řízení čtením obžaloby bylo stanoveno na 19. září 1972.
 - 18. 6. John Mitchell, Vedoucí Výboru pro znovuzvolení prezidenta, CRP (nebo také negativně konotační CREEP (v angličtině patolízal nebo úchyl)), vydal

⁶³ Šmíd 2000, str. 200

prohlášení, že jeho organizace nemá s vloupáním nic společného a John McCord byl z CRP propuštěn. Ještě toho dne nechal prezidentův poradce H. R. Haldeman prostřednictvím svého spolupracovníka Gordona C. Strachana zničit jisté kompromitující dokumenty - zřejmě zápisy o odposlouchaných telefonických rozhovorech čelních představitelů Demokratické strany.

- 19. 6. Nejvyšší soud prohlašuje jakékoli elektronické sledování osob (odposlechy) nenařizené justicí za nezákonné a nepřípustné. V Bílém domě se likvidují dokumenty prokazující „operaci Gemstone“ (Drahokam) - odposlechy Watergate.
- 22. 6. Na tiskové konferenci prohlašuje prezident Nixon, že Bílý dům nemá s aférou Watergate nic společného.
- 26. 6. Bílý dům (Ehrlichman, Dean) se pokoušejí získat ze CIA peníze k uplacení „instalaterů“ a jejich rodin.
- 28. 6. Gray, ředitel FBI, přijímá z Bílého domu kompromitující materiály a později je ničí. 26. 4. následujícího roku rezignuje na svoji funkci a do čela FBI se dostává William D. Ruckelshaus.
- **Červenec 1972**
 - 1. 7. John Mitchell se vzdává funkce ředitele CRP.
 - 7. 7. Hunt se prostřednictvím svého advokáta pokouší uplatit „instalatery“. Jedná se o částku 25 000.
 - 15. 7. Mitchell dostává advokáta CRP ke složkám FBI kolem kauzy Watergate.
- **Září 1972**
 - 15. 9. Velká federální porota obviňuje Howarda Hunta a dalších šest aktérů vloupání.
- **Listopad 1972**
 - Richard Nixon je zvolen zpět do Bílého domu jednašedesáti procenty hlasů.
 - 13. 11. Hunt domlouvá další úplatky.
- **Prosinec 1972**
 - 2. 12. Od Haldemana, přes Strachana a LaRua, putuje k Huntově právnímu zástupci čtyřicet tisíc dolarů.
- **Leden 1973**
 - 3. 1. Hunt dostává ujištění z Bílého domu, že může očekávat amnestování.

- 8. 1. Je zahájen soudní proces veden soudcem Johnem Siricou proti sedmi mužům, kteří se měli vloupat do komplexu Watergate. Soud kritizuje vyšetřovatele za nedůslednost a zpochybňuje věrohodnost svědků.
- Začátkem ledna taky dochází k přerozdělení zbývajících 350 000 amerických dolarů z prezidentské kampaně, které mají posloužit jako úplatky pro plumber squad a lidi kolem nich.
- 30. 1. Instalatéři jsou shledáni vinnými.
- **Únor 1973**
 - 2. 2. Sirica vyjadřuje nespokojenost s rozsudkem s tím, že do aféry jsou zapleteni ještě další lidé. Vynesení rozsudku se odkládá.
 - 7.2. Senát Spojených států vyčleňuje sedmičlennou komisi vedenou senátorem Ervinem a k tomu půl milionu dolarů. Komise i peníze mají do dvanácti měsíců přinést podrobnou zprávu mapující aféru Watergate.
- **Březen 1973**
 - 2. – 15. 3. Prezident Nixon nepovoluje vyslechnutí Johna Deana jako svědka. Jeho rozhodnutí je posvěceno ministerstvem spravedlnosti.
 - 19. 3. Ředitel FBI Gray odmítá vypovídat s odvoláním na směrnice Bílého domu. Prohlašuje ale, že Dean dříve dostal od FBI kopie všech protokolů a že některá jeho prohlášení jsou nepravdivá.
 - 21. 3. „*Nejproblematičtější den aféry Watergate.*“⁶⁴ Žaloba velké federální poroty považuje za prokázaný fakt, že došlo ke spiknutí, když Dean a Haldeman hovořili s prezidentem Nixonem o požadavku Hunta, který žádal honorář za mlčení. Dean v tomto rozhovoru údajně varoval prezidenta před dalším vydíráním. Richard Nixon mu odpověděl, že by mohl dát pro tento účel k dispozici třeba milión dolarů. Podle Haldemanovy výpovědi však prezident ještě dodal: „*To by ale nebylo správné.*“ *Na tyto slova si ale při výpovědi nevzpomněl Dean, a tak se stávají uzlovým bodem aféry Watergate.*“⁶⁵ Magnetofonový pásek s nahrávkou je deponován na státním návladnictví.
 - 23. 3. Soudce John Sirca zveřejňuje dopis, kde McCord přiznává, že byl tlačen k okamžitému přiznání, které by zastavilo další vyšetřování.

⁶⁴ Borovička 1976, str. 351

⁶⁵ Borovička 1976, str. 351

- **Duben 1973**

- 5. 4. McCord před velkou porotou prohlašuje, že se v únoru 2007 účastnil schůzky, kde se plánovala operace Gemstone.
- 17. 4. Nixon prohlašuje, že nařídil nové pátrání ohledně kauzy Watergate. Zhruba v té době mu však jeho poradci Dean a Magruder oznamují, že nehodlají vzít vinu na sebe.
- 27. 4. Gray přiznává před Senátem, že na popud Bílého domu zničil kompromitující materiály.
- 30. 4. Je z Bílého domu propuštěn Dean. Ehrlichman, Haldeman a Kleindienst odcházejí sami.

- **Květen 1973**

- 1. 5. Senát vyzývá Nixona, aby stanovil nejvyššího žalobce ve věci watergate.
- 3. 5. Ehrlichman a Haldeman stojí před velkou federální porotou.
- 4. 5. Nixon zakazuje všem zaměstnancům Bílého domu promluvit.
- 10. 5. John Mitchell a Maurice Stans jsou obviněni ze spolupráce na finančních podvodech s Nixonovou prezidentskou kampaní.
- 17. 5. Ervinův senátní výbor zahajuje veřejné výslechy
- 22. 5. Vydává Bílý dům vlastní verzi příběhu, která popírá Nixonovu vinu.
- 29. 5. Nixon odmítá svědčit v případě Watergate.

- **Červen 1973**

- Dean před Ervinovým výborem vypovídá, že Nixon věděl o snahách ututlat aféru minimálně od poloviny září minulého roku.

- **Červenec 1973**

- 7. 7. Nixon odmítá Ervinovi svědčit, stejně tak odmítá výboru přístup k dokumentům Bílého domu.
- 10. 7. John Mitchell oproti Deanově výpovědi tvrdí, že prezident o pokusech zatajit Watergate nevěděl nic a že jeho kamuflážní akce měly osobní ráz.
- 16. 7. Bývalý Haldemanův asistent před senátním výborem vypovídá, že od roku 1970 je v Bílém domě odposlouchávací zařízení, které zaznamenává prezidentovy rozhovory. Tyto pásky by se staly jasným důkazem o prezidentově vině či nevině.

- 26. 7. Protože Nixon odmítá vydat pásky jak senátnímu výboru, tak jím samotným jmenovanému nejvyššímu žalobci Archibaldu Coxovi, požaduje Cox po federálním soudu ve Washingtonu soudní nařízení.
- 30. 7. Haldeman přiznává, že některé pásky má doma. Prezident ho závazal mlčenlivostí k několika z nich, může ale poskytnout ty, které vyvracejí Deanovu výpověď.
- **Srpen 1973**
 - 21. 8. Nixon při svém projevu znovu odmítá veškerou vinu svou i svých spolupracovníků a obhajuje své několikrát opakované rozhodnutí nikomu nevydat magnetofonové pásky s odposlechy.
 - 28. 8. Sirica nařizuje Nixonovy, aby Coxovi ve věci magnetofonových pásek vyhověl.
- **Září 1973**
 - 13. 9. Protože se Nixon odvolal proti Siricovu rozhodnutí, odvolací soud vyzývá prezidenta a nejvyššího žalobce, aby spor urovnali mimosoudně.
 - 19. 10. Coxův požadavek je potvrzen odvolacím soudem. Nixon však navrhuje, že pravost záznamů posoudí nezávislý demokratický senátor John Stennis a hrozí Coxovi sesazením z funkce, což den na to také udělá.
 - 22. 9. Společně s Coxem odchází i další postavy z ministerstva spravedlnosti, M. Ruckelshause a sám ministr Elliot Richardson. Novým ministrem je jmenován Robert Bork. Ten zahajuje další vyšetřování aféry.
- **Říjen 1973**
 - 23. 10. Protože jak demokraté, tak republikáni zvažují zahájit předběžné šetření, zda jsou důvody k formálnímu obvinění prezidenta, Nixon se podvoluje odvolacímu soudu a svolí k tomu, že předá soudci Siricovi magnetofonové pásky.
 - 30. 10. Soudce Sirica dává svolení k neveřejnému slyšení, kde by měly být vyslechnuty důvody Bílého domu k tomu, aby záznamy nezazněly před porotou. Nixonův obhájce tvrdí, že dvě z požadovaných nahrávek vůbec neexistují. Rozhovor s Mitchellem měl podle všeho proběhnout u Nixona doma, ne v kanceláři, a při rozhovoru s Deanem měl odposlech poruchu.

- **Listopad 1973**
 - 26. 11. Sirica sice potvrzuje, že dostal všechny požadované nahrávky, ale na jedné je celých osmnáct minut dlouhé ticho.
- **Prosinec 1973**
 - 19. 12. Senátní výbor požaduje formou soudní obsílky po Nixonovy deset nahrávek a příslušné dokumenty.
- **Leden 1974**
 - 4. 1. Nixon soudní výzvu opět odmítá.
- **Únor 1974**
 - Sněmovna reprezentantů zmocňuje právní výbor k předběžnému šetření ve věci obvinění prezidenta Spojených států Amerických, Richarda Millhouse Nixona.
 - FBI odhaluje nezákonné manipulace zaměstnanců Bílého domu na dokumentech předaných zvláštnímu žalobci.
 - Probíhá proces proti Mitchellovi a Stansovi.
- **Březen 1974**
 - 1. 3. Před velkou porotou stojí sedm bývalých Nixonových spolupracovníků. Jsou obžalováni za křivou přísahu, falešnou výpověď a podvádění u soudu. Mezi nimi Haldeman, Mitchell, Ehrlichamn a Mardian.
 - 7. 3. Nixon se zavazuje ke spolupráci s výborem a vydává devatenáct svazků o sedmi stech dokumentech, přestože nejvyšší žalobce požadoval všech dvaadvacet svazků.
 - 20. 3. Nixon odmítá výzvu k rezignaci.
- **Duben 1974**
 - 29. 4. Prezident nabízí 1200 stránkový přepis magnetofonových pásků redigovaného textu.
- **Červenec 1974**
 - 25. 7. Nejvyšší soud ukládá Nixonovi, aby předložil nejvyššímu žalobci písemné i magnetofonové záznamy.
- **Srpen 1974**
 - 5. 8. Nixon přiznává, že lhal a o celé aféře věděl od jejího začátku. O tři dny později také prohlásí, že se rozhodl rezignovat na svoji funkci, což také o měsíc později udělá.

Jenom z chronologického přehledu musí být zřejmé, že to nebyli dva reportéři, kdo dotlačil zkorumpovaného republikánského prezidenta k rezignaci, ale celkové nastavení americké společnosti – veřejnost, politika, justice. *„Investigativní žurnalistika Bernsteina a Woodwarda a jejich kolegů by nikdy nevedla k odstoupení prezidenta, kdyby nefungovaly i ostatní články celého politického systému. [...] V únoru 1973 zřídil Senát svým jednomyslným rozhodnutím sedmičlennou vyšetřovací komisi pro případ Watergate [...]. Komise měla do dvanácti měsíců podat podrobnou zprávu o případu a dostala na to půl milionu dolarů. Vyšetřování bylo veřejné a přenášela je i televize.*⁶⁶

⁶⁶ Šmíd 2000, str. 200

8. Kauza Kocourek

V listopadu 2011 publikovala Jana Klímová v Mladé Frontě DNES článek upozorňující na nejasný obchod s dluhopisy, díky nimž v březnu 2008 vydělala matka ministra průmyslu Martina Kocourka, Jindřiška Kocourková, v té době šedesátiletá penzistka, díky makléřské společnosti Key Investments, šestnáct milionů korun.⁶⁷ Společnost Key Investments, která mimo jiné obchodovala již dříve s akciemi Stanislava Grosse a jeho rodiny, v té době dostávala velké zakázky od energetického koncernu ČEZ, jehož dozorčí radě Martin Kocourek mezi lety 2006 až 2010 předsedal.

Chronologie případu

- **2002 - 2006**
 - Martin Kocourek (ODS) zastává předsedu dozorčí rady energetického koncernu ČEZ. Společnost Key Investments získává od ČEZu řadu zakázek.
- **2007**
 - Key Investments získává zakázku od koncernu ČEZ na sedm a půl milionů korun za poradenské služby.
- **Březen 2008**
 - 3. 3. Jindřiška Kocourková uzavírá smlouvu s Key Investments
 - 10. 3. Jindřiška Kocourková přichází na čerstvě založený účet deset milionů korun
- **Červen 2008**
 - 9. 6. Jindřiška Kocourková dává pokyn k jejich zhodnocení. Šestnáctimilionové zhodnocení částky putuje na její účet u UniCredit Bank. Odkud oněch deset milionů přišlo nelze vypátrat, stopa MF Dnes končí u společnosti Eton Ventures registrované v Novém Mexiku. Eton Ventures je spolumajitelem společnosti Key Investments.
- **Listopad 2011**
 - 4. 11. Mladá Fronta DNES zveřejňuje podezřelou transakci Jindřišky Kocourkové.
 - 9. 11. Premiér Nečas dává Kocourkovi týden, aby vysvětlil původ peněz.

⁶⁷ Klímová Jana. „Miliony pro matku ministra.“ Mladá Fronta Dnes, 4. 11. 2011, str. 1

- 10. 11. Kocourek na polední tiskovce stále opakuje, že peníze jsou jeho a chtěl je při rozvodu „odklonit“ – skrýt před manželkou. Ještě ten večer však navštěvuje premiéra Nečase a nabízí svou pozici. Premiér jeho demisi přijímá.
- 13. 11. Mladá Fronta DNES upozorňuje, že v roce 2010 si nechala u Key Investments zhodnotit dvě stě milionů korun Praha 13, kde je u ODS registrován Martin Kocourek.

Z celkového součtu vychází, že finální částka Kocourkova „spoření“ (jak peníze Klímová nazvala) není šestnáct, ale šestadvacet milionů korun.

- **Květen 2012**

- 28. 5. Policie obviňuje Martina Kocourka z poškozování věřitele.

Práce redaktora

Sama Jana Klímová se o své práci šířit nechce. Ze série článků a velkého počtu důkazů je ale zřejmé, že přes předpokládaného informátora velmi dlouze, analyticky a nenápadně ověřovala a rešeršovala získaná data. Nehledě na to, že pokud nějaký informátor skutečně existoval, nutnou rešerši to výrazně prohlubuje.

Komparace s aférou Watergate

- Zdroj: Vzhledem k uvedeným skutečnostem lze předpokládat, že anonymní zdroj v kauze Kocourek je. Nelze to ale nějak dokázat a v komparaci s Watergate tedy nelze provést.
- Greenovy charakteristiky:
 - Šetření samotného reportéra – nelze provést
 - Zásadní sdělení pro příjemce – splňuje. Pohyby velkých částek peněz a hlavně machinace se státními zakázkami se přímo dotýkají každého daňového poplatníka.
 - Informace měly zůstat před veřejností skryty – splňuje. Jako důkaz tohoto tvrzení (přes zjevnou logiku věci) dlouhé Kocourkovo zapírání i to, že peníze nešly přes jeho účty nýbrž přes účty jeho matky.
 - Aktuálnost – splňuje. Je zjevné, že peníze na Kocourkem kontrolovaných účtech rostly řadu let a nic nenasvědčuje tomu, že se to mělo změnit.
- Šmídovy charakteristiky:

- Práce redaktora má podporu vydavatele – splňuje. Celá investigativní buňka je postavená právě na principu podobných kauz.
- Podpora ve společenském a politickém systému – splňuje. Premiér Nečas volá po Kocourkově vysvětlení.
- Podpora moci výkonné i soudní – splňuje. Půl roku po uveřejnění kauzy obviňuje Policie ČR Kocourka za poškození věřitele.
- Dopady a důsledky kauzy: - splňuje. Zohledníme-li, že kauza stála ministra průmyslu Martina Kocourka nejdříve ministerský post a následně i trestní bezúhonnost, je rozdíl mezi kauzou Kocourek a aférou Watergate čistě rozměrový – český ministr/prezident USA.

9. Kauza Pandury

Více než čtrnácti miliardová armádní zakázka na obrněné transportéry Pandur má podezřelé pozadí. Na tuto okolnost poprvé upozorňuje investigativní reportér Janek Kroupa 17. 2. 2010.⁶⁸ Rakouská firma Steyr, která do České republiky dodává právě tato bojová vozidla, si před vypsáním řádného výběrového řízení koupila lobbying u českých politiků, například u ministra vnitra Grosse, náměstka ministra obrany Bartáka, ministra průmyslu Rusnoka nebo velitele generálního štábu Štefku. Jeden bojový vůz Pandur vyjde Českou republiku zhruba na 135 milionů korun, Portugalsko v přepočtu na 40 milionů korun. Lobbováním je pověřen Jan Vlček, kterému podle informací MF Dnes, má firma Steyr zaplatit 1,4 miliard korun. Přísně tajnou smlouvu mezi rakouskou firmou a Janem Vlčkem má MF Dnes k dispozici. Tato dohoda dokazuje úmysl rakouské zbrojovky ovlivnit rozhodnutí českých politiků, jejichž jména jsou uvedena v předmětu smlouvy. Problematickým se jeví prohlášení, že se čeští politici nechali zkorumpovat, jistě je pouze to, že v mnoha případech postupovali velmi nestandardně. Rakouští manažeři popsali systém, který by politiky i zbrojovku chránil před trestním stíháním. Peníze jsou vypláceny pouze konzultantům, kteří jsou prostředníky v převodu peněz politikům.

Do celé kauzy je zapojena také agentura Crane Consulting, která nejdříve pomáhala s kampaní ČSSD a poté s lobbingem Steyru. V roce 2002 pomohla firma Crane vyhrát volby ČSSD, zvláště Stanislav Gross je spojován se spolujednatel firmy Andrejem Surňakem, který pro něj vymyslel vítězné heslo „Myslím to upřímně“. Agentura se sociálními demokraty rozvázala smlouvu v roce 2004, ale v roce 2006 se vedení Crane schází s tehdejším ministrem Jiřím Paroubkem, který odmítá, že by se s firmou, měsíc před volbami, bavil o obrněných vozidlech a údajně ani netušil, že jednatelé agentury Surňak s Kryšpín pracují pro rakouskou zbrojovku Steyr.

Chronologie případu

- **Prosinec 2002**
 - firma Steyer uzavírá smlouvu s Janem Vlčkem. Jeho úkolem je sjednat schůzky s vysokými příslušníky armády, s členy parlamentu a vlády.
- **Listopad 2003**
 - vláda pod vedením premiéra Vladimíra Špidly (ČSSD) schvaluje návrh ministra obrany Miroslava Kostelky na nákup 240 obrněných transportérů.
- **Duben 2005**

⁶⁸ Kroupa Janek. „Tajná smlouva o pandurech: Přiveďte politiky.“ Mladá Fronta dnes, 17. 2. 2010, strana 1

- je vypsáno výběrové řízení. Do užšího výběru se dostaly firmy BAE Systems, Rheinmetall, Patria a už zmiňovaná Steyr-Daimler-Puch. Vláda v čele se Stanislavem Grossem (ČSSD) má v plánu v letech 2007 – 2012 nakoupit 199 transportérů.
- **Leden 2006**
 - Vláda Jiřího Paroubka (ČSSD) rozhoduje, že kolové transportéry dodá firma Steyr za cenu 23,6 miliard korun. Případem se podle Lidových novin zabývá nejdřív státní a poté vojenská policie a to na protest finské firmy Patria, která upozorňuje na možnou korupci.
- **Červen 2006**
 - 5. 6. pár dní po parlamentních volbách oznamuje stínový ministr financí Vlastimil Tlustý (ODS), že pokud bude v nové vládě ODS, jedním z prvních kroků bude zrušení zakázky na nákup transportérů. Ministr obrany Karel Kühnl (Unie svobody) po prohraných parlamentních volbách podepisuje s firmou Steyr smlouvu na nákup 199 transportérů s opcí na dalších 35 kusů.
- **Květen 2007**
 - ministerstvo obrany oznamuje, že zakázka bude menší a levnější. Kvůli úsporám armády se zakázka snižuje zhruba na 20,8 miliardy korun a armáda nevyužije ani opčního práva.
- **Listopad 2007**
 - Firma Steyr má transportéry předat listopad 2007, termín však nestíhá. Prvních 17 pozdě dodaných pandurů je poruchových a při zkouškách nevyhovují ve 24 bodech z 93 celkových. Ministerstvo obrany zvažuje odstoupení od smlouvy.
- **Prosinec 2007**
 - vláda v čele s Mirkem Topolánkem (ODS) odstupuje od smlouvy s firmou Steyr.
- **Leden 2008**
 - ministryně obrany Vlasta Parkanová trvá na odstoupení od smlouvy. Finská Patria nabízí dodávku 30 vozidel do čtyř měsíců. Později téhož měsíce dostává rakouská firma druhou šanci a zahajuje se druhé kolo jednání.
- **Březen 2009**

- 11 dní před pádem vlády v podepisuje náměstek ministryně obrany Martin Barták smlouvu se Steyrem na dodávku 107 vozidel za 14,4 miliardy korun. Původní dohoda byla na koupi 199 Pandurů za 23,9 miliard korun, průměrná cena jednoho vozidla tedy v nové smlouvě vzrostla o 30%. Bartákova role vyvolává řadu otázek. Poté, co Topolánková vláda obchod jako nevýhodný zrušila, dojednal Barták novou smlouvu.
- **Únor 2010**
 - 17. 2. Janek Kroupa publikuje v deníku MF DNES článek „Tajná smlouva o Pandurech: Přiveďte politiky, zaplatíme.“
- **Březen 2010**
 - Případem se začíná zabývat nejdříve rakouská a následně i česká policie.
- **Srpen 2014**
 - Dalík stojí před soudem za pokus o podvod

Práce redaktora

K informacím a smlouvám se Janek Kroupa dostal díky bývalých manažerům zbrojovky Steyer Wolfgangovi Habitzlovi a Herwigovi Jedlaucnikovi. Pod falešným jménem Radvít Pokorný si s nimi jako obchodník s pohledávkami sjednal schůzku a celou ji zaznamenával na skrytou kameru.

Komparace s aférou Watergate

- Zdroj: Přestože Kroupa sám říká, že smlouva se k němu „dostala“, nevíme jak. Podoba kauzy nenasvědčuje ani tomu, že by „Deep Throat“ v kauze byl, nenasvědčuje však ani opaku. Komparaci tedy nelze provést.
- Greenovy charakteristiky:
 - Šetření samotného reportéra – nelze provést
 - Zásadní sdělení pro příjemce – splňuje. Pohyby velkých částek peněz a hlavně machinace se státními zakázkami se přímo dotýkají každého daňového poplatníka.
 - Informace měly zůstat před veřejností skryty – splňuje. Jednalo se i ilegální činnost a jde proti logice věci vystupovat s takovou činností na veřejnost.
 - Aktuálnost – splňuje. Právě fakt, že se policie ačala kauzou zabývat až po uveřejnění článku dokazuje tento bod.
- Šmídovy charakteristiky:

- Práce redaktora má podporu vydavatele – splňuje. Celá investigativní buňka je postavená právě na principu podobných kauz.
- Podpora ve společenském a politickém systému – splňuje.
- Podpora moci výkonné i soudní – splňuje. Několik týdnů po uveřejnění kauzy začaly české i rakouské úřady oficiální vyšetřování.
- Dopady a důsledky kauzy: - splňuje. Kauzou se po vydání v MF Dnes začala zabývat rakouská policie, která chce vidět smlouvu mezi vedením Steyru a Janem Vlčkem. Česká policie se případem zabývala, detektivové z protikorupčního oddělení obvinili lobbistu, s vazbou na Mirka Topolánka, Marka Dalíka, který si firmě Steyr řekl o půlmiliardový úplatek. Svědek, bývalý diplomat Jackovich, se v roce 2007 zúčastnil schůzky, které se zúčastnil i Dalík s požadavkem na 480 milionů korun, aby vláda v zakázce se zbrojovkou Steyr pokračovala. Jackovich po schůzce sepsal záznam, který předal americké ambasádě. Česká policie se k tomuto záznamu dostala až v roce 2013.

10. Kauza superguru Bárta

Kauza Víta Bárta, začíná kontaktem anonymního zdroje s novinářem Jaroslavem Kmentou, Hluboké hrdlo, jak mu Kmenta přezdívá, mu sdělí informace o Bártově agentuře ABL, která sledovala komunální politiky z Prahy 11.

První zmínka o Bártovi v MF Dnes nesouvisí s jeho agenturou ABL, ale s řízením politické strany Věci Veřejné.⁶⁹

Kmenta sleduje dál Bárta z důvodu: „*Tím, jak neustále popíral, že ABL sledovala politiky, a jak tvrdil, že si MF Dnes vymýšlí a manipuluje s dokumenty, a jak hrozil žalobami za pomluvy. Tím nás neustále nutil pokládat další a další otázky a sbírat důkazy o jeho lžích a polopravdách. ... Tohle všechno způsobilo, že jsem dostal od šéfu naprostou volnost a čas ke sbírání podkladů o Vítu Bártovi.*“⁷⁰

Kauza vyvrcholila Bártovou rezignací 21. 4. 2011 a dále pokračovala odchodem Stanislava Humla a vyhazovem Kristýny Kočí z Věcí Veřejných.

Pro tuto práci další vývoj kauzy není relevantní, i když byl dále sledován. Sám investigativní žurnalista Kmenta končí svou knihu o Bártovi datem 17. 5. 2011.⁷¹

Chronologie případu

- **Říjen 2005**

- Bárta se schází s vysoce postaveným manažerem super a hypermarketů Tesco, expertem na finanční operace a pracovníkem bezpečnostní agentury DI Seven. Muži jednájí o ostraze obchodních domů Tesco, kterou má pro Českou republiku zajišťovat Bártova ABL, pro Slovensko DI Seven. Vysoce postavený manažer Tesco si říká o 2% provize z celého objemu, tedy o úplatek, který v té době činí 500 tisíc měsíčně. Žádný z mužů netuší, že Bárta má na sobě skrytý mikrofon.

- **2006**

- odposlechy a sledování Marty Šorfové (ODS), v té době starostkou Prahy 11, detektivy ABL. Sledována nebyla jen Šorfová ale i její synové a manžel. Cílem sledování bylo starostku zdiskreditovat, aby v dalších volbách nekandidovala. Šorfová kandidovala a ve volbách vyhrála. I přes svou výhru byla nahrazena kolegou z ODS Daliborem Mlejnským. Detektivové ABL se zaměřili také na

⁶⁹ Kmenta Jaroslav. „Bárta z věček? Trochu James Bond. Mistr špionážních her.“ Mladá Fronta Dnes, 12. 6. 2010, str. 4

⁷⁰ Kmenta 2011, str. 9

⁷¹ Kmenta 2011, str.315-317

místostarostu radnice Vašíčka, u kterého zkoumali, jaké jsou jeho majetkové a rodinné poměry. ABL také monitorovala dům aktivisty Jiřího Štylera.

- **Červen 2010**

- 12. 6. publikoval Jaroslav Kmenta článek o Vítu Bártovi, jehož firma ABL je sponzorem Věcí Veřejných a její majitel Vít Bárta hlavním stratégem VV.

- **Září 2010**

- 30. 9. publikoval Kmenta článek týkající se sledování firmou ABL v Praze 11. Detektivové této firmy sledovali pražské komunální politiky z Jižního Města.

- **Říjen 2010**

- ABL žaluje MF Dnes, která poškodila jméno Bárty, ABL i VV.

- **Prosinec 2010**

- MF Dnes má důkazy o tom, že ABL sledovala politiky z Prahy 11.

- **Leden 2011**

- 13. 1. do kauzy jako svědkyně vstupuje bývalá manželka detektiva ABL, Petrlíčková, která potvrdila, že její muž pro Víta Bártu sledoval politiky z Prahy 11 i jiné osoby.
- 14. 1. byl v MF Dnes uveřejněn článek „Osm důkazů o sledování lidí Bártovou ABL“, kde bylo vše detailně popsáno
- 24. 1. Bárta přiznal, že ABL politiky z Prahy 11 sledovala

- **Duben 2011**

- 8. 4. vyšla speciální příloha MF Dnes „Odhalen“
- 21. 4. podal Bárta rezignaci

Kmentova práce

Komparace s aférou Watergate

- Zdroj: Jaroslav Kmenta jich ve své knize uvádí hned několik a z povahy textu je zřejmé, že jde o bývalé vysoké členy ABL nebo lidé blízké Bártovi. Splňuje.
- Greenovy charakteristiky:
 - Šetření samotného reportéra – splňuje.
 - Zásadní sdělení pro příjemce – splňuje. Pohyby velkých částek peněz a hlavně machinace se státními zakázkami se přímo dotýkají každého daňového poplatníka. Stejně tak nezákonná činnost u člověka veřejné sféry.
 - Informace měly zůstat před veřejností skryty – splňuje.

- Aktuálnost – splňuje.
- Šmídovy charakteristiky:
 - Práce redaktora má podporu vydavatele – splňuje. Celá investigativní buňka je postavená právě na principu podobných kauz.
 - Podpora ve společenském a politickém systému – splňuje.
 - Podpora moci výkonné i soudní – splňuje.
- Dopady a důsledky kauzy: - splňuje.

Závěr

Závěr této práce hodlá odpovědět na otázku, zda se v českém prostředí dá hovořit o investigativním šetření nebo přinejmenším, zda investigativní buňka MF DNES, kdy zpracovala kauzu, která se dle v teoretické části nastavených charakteristik, dá za investigativní novinářinu považovat.

Dle ukázaných údajů byly stanoveny tři pojmové významy sousloví investigativní žurnalistika. V tom nejširším tak máme veškerou novinářskou práci, při které redaktor byť jen rešeršuje. V užším slova smyslu skrze Greenovu trojici zásad a v nejužším významu pak definujeme investigativní žurnalistiku zásadami, které z aféry Watergate sestavuje Šmíd.

Za použití takto nastavených podmínek ze tří kauz, které práce komparuje, uspěla jen jedna a to kauza „superguru Bárta“ Jaroslava Kmenty. I když se v Kmetově případě jednalo o několik utajených zdrojů, které podle vzoru Watergate nazývá Hlubokými hrdly a čísluje si je, a omezené množství informací pocházejících z otevřených zdrojů. Zde je možné vidět nezanedbatelný rozdíl oproti aféře Watergate.

Přestože zbylé dvě kauzy, tedy kauza Kocourek a kauza Pandury, nebyly vyhodnoceny jako investigativní, mohou kritéria za jinak nastavených podmínek splňovat také, pouze tato práce nedisponuje dostatečným množstvím informací k posouzení. Tento fakt pak můžeme vnímat dvojí optikou. Jednak jako selhání práce nebo jako úspěch ochrany zdrojů informací a investigativních postupů tehdejších investigativních reportérů Mladé Fronty DNES. Neprokázání investigativních postupů u těchto dvou případů neubírá na významu jejich společenskému dopadu a práci novinářů. Jak v případě Martina Kocourka, tak v případě s obrněnými transportéry Pandur, se jedná o veřejný zájem, který je pro veřejnost přínosem a ta by o něm měla být informována.

Faktem totiž zůstává, že přestože Janek Kroupa i Jana Klímová v ničem nezaostávají za kvalitami Jaroslava Kmenty, Kmenta se o své práci šíří víc a viditelněji než jakýkoli jiný investigativní novinář na české scéně, což může být způsobeno i oblastí novinářiny, které se věnuje. V hledáčku veřejnosti se totiž častěji objevují politici spíše než vysocí představitelé státních podniků.

Odpověď na otázku, zda řešili zakládající členové investigativní buňky Mladé Fronty DNES investigativní kauzy tak, jak je nastavili Bob Woodward a Carl Bernstein je tedy jasná. Minimálně jeden ano. Ostatní dva splnili požadavky žurnalistiky, avšak investigativních způsobů a metod práce nevyužívali.

Je navíc třeba mít na paměti, že kauzy byly do práce vybrány z nějakého důvodu. Například kauza Pandur byla zohledněna proto, že Janek Kroupa, jako velice činný novinář, pracoval současně pro několik médií a Pandury byly jedinou kauzou, na které z celé investigativní sekce pracoval jako samotný. Například na kauze s vysokým představitelem ČEZu, Martinem Romanem, pracoval Janek Kroupa s Janou Klímovou, byť se kauza pohybovala ve sféře zájmu Klímové. Na případu nicméně pracovali spolu a proto nemohl být v této práci zohledněn.

Přestože je česká investigativní žurnalistika často porovnáována s americkou, a děje se tak i v této práci, je třeba mít na paměti celkovou odlišnost mediálních prostředí i společenského kontextu. Je třeba také vzít v úvahu časovou prodlevu mezi českými případy a americkým kauzou.

Seznam použité literatury

Monografie

ANDERSON, David, BENJAMINSON Peter. Investigative Reporting. Indiana University, 1976. ISBN 978-025-320-196-6.

BARTOŠEK, Jaroslav. Základy žurnalistiky. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2002. ISBN 80-7318-059-6

BOROVÍČKA, Václav Pavel. Případ Watergate. Praha: Obzor, 1977. ISBN 65-011-77

BUDAI, David. Investigativní žurnalistika realizovaná z otevřených zdrojů. Bakalářská práce. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. Filozofická fakulta. Katedra žurnalistiky, 2012. Vedoucí bakalářské práce Petr Orság.

CEJPEK, Jiří. Informace, komunikace a myšlení úvod do informační vědy. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 9788024610375.

GREENE, Robert W. 1991. The Reporter's Handbook. New York: St. Martin Press. ISBN 03-126-7393-0.

GUARDINO, Romano. Konec novověku. Praha: Vyšehrad, 1950. 1. vydání.

HESOVÁ, Alena. Investigativní žurnalistika a její praktické využití v českém prostředí. Bakalářská práce. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. Filozofická fakulta. Katedra žurnalistiky, 2013. Vedoucí bakalářské práce Petr Orság.

HVÍŽĎALA, Karel. Restaurování slov. Praha: Portál, 2008. ISBN: 978-80-7367-374-1

JIRÁK, Jan KÖPLOVÁ, Jana. Masová média. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-466-3

KMENTA, Jaroslav. Všehoschopní – superguru Bárta. Praha: Nakladatelství JKM – Jaroslav Kmenta, 2011. ISBN 978-80-87569-03-0

KOVACH, Bill, ROSENTIEL, Tom. The Elements of Journalism: What Newspeople Should Know and the Public Should Expect, Completely Updated and Revised. Three Rivers Press ISBN: 978-0307346704

- McNAIR B. Sociologie žurnalistiky. Praha: Portál. 2004. ISBN 80-7178-840-6.
- MOLLENHOFF, Clark. 1981. Investigative Reporting: From Courthouse to White House. London: Collier Macmillan. ISBN 0-02-381870-0.
- OSVALDOVÁ, Barbora, et al. Žurnalistika v informační společnosti: digitalizace a internetizace žurnalistiky. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1684-1.
- OSVALDOVÁ B., HALADA J. a kolektiv. Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace. Libri, Praha 2007 ISBN978-80-72277-266-7
- REIFOVÁ, Irena. Slovník mediální komunikace. In: Reifová, Irena, ed. Slovník mediální komunikace. 1 vyd. Praha: Portál, 2004, 80-7178-926-7. Praha: Grada,
- RUSS MOHL, Stephan. BAKIČOVÁ, Hana. Žurnalistika - Komplexní průvodce žurnalistikou. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0158-8.
- ŠMÍD, Milan. Média, internet, TV Nova a já. ISV. Praha 2000, ISBN 0-85866-69-2.
- ŠVESTKA, Jiří, PAVLÍK, Pavel, JEHLIČKA, Oldřich, PLECITÝ, Vladimír, KNAP, Karel. Ochrana osobnosti podle občanského práva. Praha: Linde, 1996. ISBN 80-720-1029-8.
- VLASÁK, R. Informační sektor, informační profese a informační vzdělávání. In Národní knihovna, 2001, č.3, s. 159-168.

Sborník

- ORSÁG, Petr. „Investigativní žurnalistiky a možnosti jejího uplatnění v českém regionálním zpravodajství.“ Pp. 55-61 in Lenka Waschková Císařová (ed.). Regionální média v evropském kontextu. Brno: Masarykova univerzita, 2007. ISBN 978-80-210-4473-9.
- MORAVEC, Václav. „Etika a česká média.“ Pp. 49-61 in Josef Beránek, Silvie Hekerlová (ed.). 10 let v českých médiích. Praha: Portál, 2005. ISBN 978-80-7178-925-3.

Internetové zdroje

MUSIL, Josef. „Informační společnost a její ekonomické a sociální aspekty. Orbis.ujak.cz, listopad 2011 (online). Dostupné z <http://orbis.ujak.cz/informacni-spolecnost.php> [cit. 26. 2. 2015]).

KMENTA, Jaroslav. „Investigativní žurnalistika v české republice.“ Kmenta.cz (online). Dostupné z: http://www.kmenta.cz/cz/investigativni_zurnalistika-investigativni_zurnalistika_v_CR.aspx [cit. 25. 3. 2015].

Články v tištěných médiích

Klímová, Jana – Kaiserová, Zuzana. „Miliony pro matku ministra.“ Mladá Fronta Dnes, 4. 11. 2011, str. 1

Klímová, Jana – Kaiserová, Zuzana. „Key Investments: samí lepší klienti.“ Mladá Fronta Dnes. 4. 11. 2011, str. 3

Klímová, Jana. „Venku nás nepochopili.“ Mladá Fronta Dnes. 7. 11. 2011, str. 5

Klímová, Jana – Dolejší, Václav. „Kocourek rychle ztrácí důvěru ODS. Rezignuje už dnes?“ Mladá Fronta Dnes. 9. 11. 2011, str. 2

Klímová, Jana – Viktora, Antonín. „Ministr Kocourek mlžil, mlžil, mlžil... A skončil.“ Mladá Fronta Dnes. 10. 11. 2011, str. 1

Klímová, Jana – Viktora, Antonín. „Politikova transakce, která se „tak úplně nepovedla“.“ Mladá Fronta Dnes. 10. 11. 2011, str. 2

Klímová, Jana. „Kocourková: Kontaktuji rozvodového právníka.“ Mladá Fronta Dnes. 20. 11. 2011, str. 2

Klímová, Jana. „Nejen matka, ale i Kocourek měl „klíčové investice“.“ Mladá Fronta Dnes. 13. 12. 2011, str. 1

Klímová, Jana. „Kocourek, máma a makléři.“ Mladá Fronta Dnes. 13. 12. 2011, Speciál 11 případů 2011

Kmenta, Jaroslav. „Bárta z věček? Trochu James Bond. Mistr špionážních her.“ Mladá Fronta Dnes, 12. 6. 2010, str. 4

Kmenta, Jaroslav – Kubík, Jiří. „Bártova ABL v Praze 11 vydělala 31 milionů. Proč dnes tolik mlhy?“. Mladá fronta Dnes, 24. 1. 2011, str. 2

Kmenta, Jaroslav – Kubík, Jiří. „Bártův obrat: Akce ABL byla s mým souhlasem“. Mladá fronta Dnes, 24. 1. 2011, str. 1

Kmenta, Jaroslav. „Bártova ABL špehovala šéfkou kanceláře ODS.“ Mladá fronta Dnes, 30. 9. 2010. str. 1

Kmenta, Jaroslav. „Kamera ABL snímala 24 hodin denně dům aktivisty, který kritizuje radnici.“ Mladá fronta Dnes, 2. 10. 2010, str. 3

Kmenta, Jaroslav. „Osm důkazů o sledování lidí Bártovou ABL“. Mladá fronta Dnes, 15. 1. 2011, str. 4

Kmenta, Jaroslav. „Můj rozvod s ABL.“ Mladá fronta Dnes, 4. 2. 2011, str. 12

Kmenta, Jaroslav. „Odhalen.“ Mladá fronta Dnes, 8. 4. 2011, str. 7

Kroupa, Janek – Kaiserová Zuzana – Syrovátka Tomáš. „Tajná smlouva o pandurech: Přiveďte politiky.“, „Bod č. 1: Chceme jednat s Grossem.“, „Viděl jsem, že se to celé ubírá jinou cestou.“ Mladá Fronta Dnes. 17. 2. 2010, str. 1-3

Kroupa, Janek. „O pandurech jsme žertovali, tvrdí manažeři. Konfrontace tak nevypadá.“, „Nejednal jsem s nimi. Určitě. Teda myslím.“, „Cesta za klíčovými svědky.“ Mladá Fronta Dnes. 18. 2. 2010, str. 1-3

Kroupa, Janek. „Procenta za pandury: vyšetřování začíná.“, „Mluvil s nimi?“, „Ano, vím, je to trestné.“ Mladá Fronta Dnes. 19. 2. 2010, str. 1-3

Kroupa, Janek. „Co je v kauze jasné a co ne.“ Mladá Fronta Dnes. 20. 2. 2010, str. 2

Kroupa, Janek. „Zabývá se případem české korupce už i FBI?“ Mladá Fronta Dnes. 26. 2. 2010, str. 1

Kroupa, Janek. „Případ pandur: rakouští žalobci nabízejí důkazy.“ Mladá Fronta Dnes. 2. 4. 2010, str. 1

Právní předpisy

zákon č. 46/2000 Sb., tiskový zákon, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 106/1999 Sb., zákon o svobodu o přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 2/1992 Sb., Listina základních práv a svobod ve znění pozdějších předpisů

Přílohy

Seznam příloh

Příloha č. 1: Rozhovor s investigativním reportérem Jaroslavem Kmentou

Příloha č. 2: Rozhovor s novinářem Mladé Fronty Dnes Tomášem Lysoňkem

Příloha č. 1: Emailový rozhovor s investigativním reportérem Jaroslavem Kmentou

Co je podle Vás investigativní žurnalistika (dále jen IŽ) a čím se liší od ostatních žurnalistických oborů?

IŽ je metoda práce. Liší se přístupem k látce. Složitý jev, nebo problém zkoumáte ze všech možných úhlů, ověřujete si fakta, sbíráte podklady, důkazy.

Co vyžaduje IŽ od novináře navíc oproti ostatním oborům?

Obecně: Trpělivost a důslednost. Osobně: mít lokty, nebát se ožehavých věcí.

Jak dobře se dá IŽ dělat v českých podmínkách?

Těžko. Redakce na to nejsou nastavené. Ne každé médium si dovolí zaměstnávat redaktora, od kterého dlouhou dobu, týden, dva, někdy i měsíc, nic nevzejde do novin. Čas jsou peníze. Jenže skutečná IŽ čas potřebuje.

Na jaká úskalí jste při své práci narážel, nebo stále narážíte?

Největší úskalí? Ověřit si fakta. S tím má problém každý novinář. Když se vám nepodaří sebekvalitnější informaci ověřit, tak skončí v šuplíku. Na druhou stranu problém je, i když superdůkaz získáte. Třeba policejní odposlechy. To je důkaz jako řemen, ale zákon nám zakazuje zveřejňovat odposlechy... I když se to teď zmírnilo - a je v zákoně větička, že pokud by to bylo ve veřejném zájmu, tak snad ano... Ale pořád vám hrozí soud a možná i pokuta a vězení, pokud soud nepřesvědčíte o veřejném zájmu.

Jaký případ, na kterém jste se podílel, považujete za nejdůležitější ve své kariéře? Jaký případ publikovaný v MF DNES považujete za svůj nejdůležitější?

Nejdůležitější? Asi bytová aféra premiéra Stanislava Grosse. A taky rozplétání pravé tváře Víta Bárty. Pokud jde čistě o IŽ, tak si nejvíce cením svých cest do Iráku, když jsem mapoval zapojení Iráku do teroristických útoků 2001.

Kdo byli zakládající členové investigativní buňky MF Dnes a kdy tato sekce vznikla?

Jaroslav Kmenta: Investigativní novinařina se v MfD vyvíjela mnoho let. Investigativní způsob práce se uplatňoval v rámci reportérského oddělení už od devadesátých let. Investigativně- reportážní články tedy v listu vznikaly při běžné zpravodajské práci v reportérském oddělení. Nejvýrazněji se tímto směrem profilovali: Jaroslav Kmenta a Sabina Slonková. Částečně si prvky investigativní žurnalistiky osvojovali postupně také Jiří Kubík (politika) a Martina Riebauerová (zdravotnictví). Až teprve v roce 2009 vzniklo v listu speciální investigativní oddělení. Jeho členy na začátku byli: Jaroslav Kmenta, Jana Klímová a Janek Kroupa. Oddělení bylo přímo podřízené šéfredaktorovi Robertu Čásenskému. A na jeho řízení se podílel zástupce šéfredaktora Jiří Kubík. Tým pak v roce 2012 opustil Janek Kroupa. Toho nahradil Tomáš Syrovátka. Koncem roku 2013 opustili redakci MfD a tedy i investigativní tým Jaroslav Kmenta a Jana Klímová. Nechtěli dělat v novinách, které vlastní aktivní politik Andrej Babiš.

Jak jste se vyrovnával s konkurencí investigativních buněk jiných novin/ v rozhlase a jejich prací?

Snad dobře. Poslední dobou prahnu po tom, abych viděl, nebo slyšel nějakou skvělou investigativní reportáž. Protože je toho jako šafránu. Fandím kolegům v ČT, pořadu Reportéři.

Neprozradíte ani jeden zdroj nebo aspoň to, kdo Vám dává tipy na případy?

Nezlobte se, na to odpovídat nebudu. Ochrana zdroje je největší priorita, jakou by měl novinář ctít.

Příloha č. 2: **Emailový rozhovor s novinářem Mladé Fronty Dnes Tomášem Lysoňkem**

Jak funguje chod investigativních reportéru očima neinvestigativce?

Buňka existuje cca 4, 5 let. Jsou v ní sdružení novináři, kteří mají primárně za úkol věnovat se vlastním, větším kauzám a fungují mimo denní redakční provoz. Původně šlo o Jaroslava Kmentu, Janu Klímovou a Janku Kroupu, ten pak odešel, místo něj šel mezi investigativce Tomáš Syrovátka. Na sklonku loňského roku odešli Jarda s Janou, nově je v investigativní buňce Eliška Bártová (ex Aktuálně) a myslím, že tak na pomezí domácí redakce a buňky se pohybuje Petr Holub (ex Aktuálně). Není však nijak dané, že tzv. investigativní žurnalistice se musí věnovat pouze tato trojice autorů. Ti mají pouze tu výhodu, že je jim dopřáno více času. Pokud ale kdokoliv z ostatních novinářů dělá na nějaké vlastní kauze, dostane na to dostatek prostoru a výsledný produkt je také možno nazvat investigativním. V poslední době, dejme tomu v řádu let, se noviny více než dříve snaží přinášet čtenářům vlastní zjištění, protože musí přinášet hodnotnější obsah než internetové servery, aby měli čtenáři motivaci za ně platit.

Co pro Vás znamená termín investigativní žurnalistika a kauza?

Otázkou však je, jaká je definice oné investigativní žurnalistiku a co všechno za ni lze považovat. Pokud by šlo opravdu jen o velké kauzy, které třeba ve výsledku vedou k odstoupení nějaké politika či dokonce vlády, tak těch bude samozřejmě pomálu. To je však v pořádku, Česko je malá země, politici tady jsou navíc výrazně odolnější ve schopnosti udržet se na svých místech, proto takové kauzy nemůžeš mít každý týden.